WBLmagazine

JAARGANG 46 - Nummer 139 - Mei 2026

UITGAVE VAN DE WERKGROEP BEHOUD LOPIKERWAARD

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Bericht van de penningmeester

De WBL wil de contributie zo laag mogelijk houden en let daarom goed op de uitgaven. De bezorging in de Lopikerwaard van dit magazine vindt daarom vanaf nu grotendeels in eigen beheer plaats. Om die reden is het magazine niet meer geseald en van een adressticker voorzien.
Veel dank aan de degenen die de verspreiding mogelijk maken.

Leden/donateurs kunnen het WBL Magazine ook digitaal per e-mail te ontvangen. Dat bespaart papier en bezorging. Als u dat wilt, stuur dan een mailtje naar penningmeester@werkgroepbehoudlopikerwaard.nl

Leon Snoek
penningmeester@werkgroepbehoudlopikerwaard.nl

Zet alvast in uw agenda!

De jaarlijkse
WBL donateursbijeenkomst:
zaterdag 19 sept bij agrariër Koos van der Wind te Willeskop.

IN DEZE UITGAVE:

Van de redactie/duo-voorzitters	Pag. 1
Jaarverslag 2025	Pag. 2
Duurzaamheidsprijs	Pag. 7
Amerikaanse rivierkreeft	Pag. 8
Weteringen en sloten	Pag. 11
Klompenpaden	Pag. 13
Fietsroutekaart	Pag. 15
Historische Vereniging Lopik	Pag. 16
Rustplek “De Snip”	Pag. 18
Jan van Schaik	Pag. 20
Fruitteelt in de Lopikerwaard	Pag. 22
Benschopper beer	Pag. 27
Steenuil	Pag. 28
Hoogeboomsbrug	Pag. 30
Bewoning in bronstijd	Pag. 35

COLOFON

WBL Magazine
is een uitgave van de Stichting Werkgroep Behoud Lopikerwaard (WBL)

Bankrekening:
NL39 INGB 0001 0530 29
t.n.v. Penningmeester
Stichting WBL

De stichting is ingeschreven in het stichtingenregister K.v.K. onder nr. 41179802

Redactie:
Waldien Burger
redactie@werkgroepbehoudlopikerwaard.nl

Vormgeving & opmaak
Jan Kooijman

Foto omslag:
Herbert Ziher

Bestuur WBL

Voorzitter(s):
Ronald Meijer
Henriëtte Keijzer
Secretaris:
Irene Schuller
06-28407546
Penningmeester en ledenadministratie:
Leon Snoek
Leden van het bestuur
Leo van den Berg
Wim Boesten
Wil Ligthart

De stichting heeft de ANBI-status
RSIN/fiscaal Nr. 804125776

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Van de redactie

Als redactie van het WBL Magazine kan ik de actualiteit nauwelijks bijhouden. De onderwerpen waar het bestuur van de WBL in het kader van het behoud van de Lopikerwaard voor strijdt zijn divers en zeer actueel.

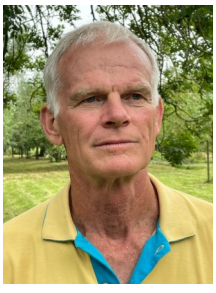
Zo houdt het bestuur zich al een tijd bezig met het illegaal dempen van sloten en vervolgens publiceerde de Volkskrant op 7 maart een artikel van maar liefst 6 pagina's over illegale slootdemping. Het omvangrijke onderzoek in het hele land laat een schrikbarend beeld zien van illegaal gedempte sloten. Des te meer reden dus om als WBL aan de bel te blijven trekken bij de gemeenten in de Lopikerwaard, de provincie en het waterschap.

Ook de Amerikaanse rivierkreeften staan hoog op de landelijke agenda. De huidige regels staan vangen niet toe, zoals u in het artikel van Wil Ligthart in december heeft kunnen lezen. Veel natuurliefhebbers gaan toch maar vast aan de gang met vangen. Inmiddels is in Zuid Holland iemand een petitie gestart om ondersteund door zoveel mogelijk handtekeningen het kabinet te vragen er iets aan te gaan doen. Het AD besteedde er op 12 april een artikel aan. Hopelijk mag wegvangen straks ook echt.
De WBL loopt dus regelmatig voor de troepen uit. Omdat het behoud van de Lopikerwaard dat waard is, zoals we dagelijks om ons heen kunnen zien, vooral nu in de lente de natuur weer tot leven komt!

Waldien Burger

Van de duo-voorzitters

Dit keer geen uitgebreid voorwoord van de voorzitters. Alle projecten waar we mee bezig zijn, lopen al wat langer. In het jaarverslag over 2025 leest u daar alles over. Het feit dat dit jaarverslag twee keer zo lang is als dat van 2024 laat zien voor hoeveel dossiers de WBL tegelijk bij partijen op de bres moet voor het behoud van de Lopikerwaard. We onderhouden contact met veel organisaties, waarbij het streven is zoveel mogelijk aan de voorkant van de besluitvormig betrokken te worden. En uiteraard houden we de lijnen open met iedereen die kennis en kunde heeft over de onderwerpen die spelen.
Daardoor nemen de betrokken instanties ons serieus en dat sorteert het meeste effect, is inmiddels onze ervaring.

Wij houden u op de hoogte,

Henriëtte Keijzer en Ronald Meijer

Jaarslag 2025

Ook in het afgelopen jaar waren er weer veel zaken waar wij ons als bestuur van de WBL mee bezig hebben gehouden. Goede communicatie met de verschillende overheden is hierbij erg belangrijk, daarom staat een kennismakingsronde met de nieuwe gemeentebesturen voor dit jaar alvast op de agenda. Wij zijn heel blij dat we een extra bestuurslid hebben gevonden, Wil Ligthart. Wil is opgeleid in Wageningen en heeft veel affiniteit met zowel landbouw als natuur en milieu. Hij wil dan ook graag op die gebieden een bijdrage leveren aan het WBL werk. In dit jaarverslag vindt u een korte beschrijving van de verschillende dossiers waar we in 2025 mee bezig zijn geweest. Veel van deze dossiers zullen ons in dit jaar blijven bezighouden.

Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG)

De provincie Utrecht heeft eind 2025 het concept UPLG gepubliceerd. Het gebied Utrechtse Waarden (dat overeenkomt met de Lopikerwaard) is één van de zeven Utrechtse gebieden waar dit programma zich op richt. De WBL heeft vanaf het begin zowel de ambtelijke als bestuurlijke overleggen hiervan bijgewoond en heeft veelvuldig input geleverd. Het UPLG is gericht op herstel van de natuur, extensivering van met name de veeteelt (voor ons gebied) en toename van de biodiversiteit. Doelstellingen waar uw WBL volledig achterstaat. Desondanks heeft u ongetwijfeld in de pers vernomen dat er zware oppositie tegen dit plan bestaat. Er zijn ruim 1800 zienswijzen op het programma bij de Provincie Utrecht ingediend. Ook vanuit vele deelnemers aan het gebiedsproces zelf, waaronder de WBL. Ook de WBL heeft samen met de Stichting Groene Hart een gezamenlijke zienswijze ingediend. Hoe kan dit, vraagt u zich af. Allereerst is het standpunt van de WBL dat het Groene Hart de afgelopen 40 jaar voor bijna 50% is verdwenen (googletimeline voor Noord - en Zuid-Holland en Utrecht). Het landelijk gebied van de Lopikerwaard is weliswaar kleiner geworden, maar nog relatief intact. Het gebied wordt gekenmerkt door het beschermde cope-landschap, onbelemmerde doorzichten en enkele relatief kleine steden met vele dorpskernen met lintbebouwing. Dit landschap heeft vorm gekregen en is eeuwenlang in stand gehouden door onze agrariërs. En zonder verdienmodel geen agrariërs. Daar waar agrariërs verdwijnen zien wij woningbouw, industrie, zonnevelden etc. verschijnen.

Ons voornaamste commentaar is dat de provincie voor begeleiding van het UPLG weliswaar 280 miljoen euro voor de hele provincie beschikbaar heeft, doch slechts voor 3 jaar. Ook is er geen beleid om te voorkomen dat projectontwikkelaars, die een veelvoud van dit bedrag zo op tafel kunnen leggen, gronden opkopen. Zo is er geen grondbank, geen beleid hoe en wat te doen met vrijkomende gronden, is het kernrandzonebeleid zo opgesteld dat in het landelijk gebied gebouwd kan worden en is er geen enkele maatregel voorzien als er toch natuur bijkomt om dat te beheren. Hier zijn geen fondsen voor opgenomen, en geen antwoord op de vraag wie dat beheer zou moeten doen. Ook zijn de maatregelen zodanig dwingend dat bij invoering gelijk vooral de kleinere en middelgrote agrarische bedrijven zullen omvallen. Blijven over de grote bedrijven, dan wel wordt het weiland bouwgrond. Resumerend, het UPLG schrijft in onze ogen - maar ook in van die van vele andere organisaties - zaken dwingend voor, zonder dat de randvoorwaarden om het beoogde doel te behalen zijn ingevuld. De volledige zienswijze van de WBL vindt u op onze website.

Klankbord Natura 2000

Feitelijk een onderdeel van het UPLG vormt het beheer van de Natura 2000 gebieden in de Lopikerwaard. Ook aan de klankbordgroep hiervan neemt de WBL deel. Het gaat om enkele slikgebieden gelegen in de uiterwaarden van de Lek, zoals de Bol, en aan de andere kant van de Lek in de Alblasserwaard. Vooral gekenmerkt door de aanwezigheid van de kamsalamander en glanshaver. Probleem hier is dat door

het uitdiepen van de haven van Rotterdam de stroomsnelheid van de Lek is toegenomen, waardoor het slik wordt weggeslagen. Dat wordt mede versneld door grote golven die ontstaan door scheepsbewegingen van vooral Rijkswaterstaat en de Politie. Leek het er eerder op dat boeren onteigend zouden worden om hun weilanden af te graven om nieuw slik te vormen, uiteindelijk zijn concrete en begrijpelijke maatregelen in het vizier.

Om te beginnen doordat Rijkswaterstaat inmiddels in dit proces is aangehaakt en ontstane schade door scheepvaart wil helpen teniet te doen. Vooroevers komen in beeld en ook begrazing en uitwisseling van maaisel om de biodiversiteit te bevorderen en de oorspronkelijke habitat terug te krijgen. Het blijkt dat de agrariërs ter plekke meer kennis van het gebied hebben en waarschijnlijk goedkoper het beheer kunnen doen dan bijvoorbeeld Staatsbosbeheer die daar ook gronden in bezit heeft. Samenwerking tussen de grondeigenaren is echter noodzakelijk. Van een bedreiging naar in onze ogen kansen voor agrariërs om hier hun bijdrage aan te leveren. De maatregelen worden in 2026 verder uitgewerkt. Een groot probleem op dit moment is nog dat de betreffende gebieden als hondenuitlaat worden gebruikt, dat er door de beschermde dijken nauwelijks meer natuurlijke overstromingen plaatsvinden en daarnaast waarschijnlijk dat ook hier de invasieve rivierkreeft de eitjes van de kamsalamander opeet. De rivierkreeft dreigt ook hier als groot probleem voor onze natuureigen biodiversiteit.

Regio Deal Groene Hart

Eveneens feitelijk een onderdeel van het UPLG, maar met een aparte financiering van 18 miljoen euro, is de zogenaamde Regio Deal. Het gaat hier om de inrichting van 4 pilots waarover eind 2025 is besloten. Ten eerste de pilot voor mestverwerking en ten tweede voor stroomlijning van vergunningen met sneller inzicht in de ruimtelijke ordening, integrale afstemming tussen overheden en beter inzicht in natuurconsequenties. Als derde een pilot voor de inrichting van een grondbank (groot gemis bij het UPLG zelf): hoe richt je een grondstrategie in en hoe stuur je daarop vanuit een integrale visie door alle betrokken instanties. En als vierde een onderzoek naar innovaties, zoals hooimelk, natte teelt, stikstofreductie en andere opties die vanuit het veld komen. Deze pilot wordt begeleid door kennisinstanties.

Groen Groeit Mee en Kernrandzones

Kernrandzones worden nu vaak gezien als plekken om zomaar te gaan bouwen, vaak zonder dat hier een degelijke visie aan vooraf gaat. De provincie heeft destijds als beleid meegegeven dat bouwen alleen als laatste redmiddel gezien mag worden als de waarde van het gebied zeer laag is, een hogere natuurwaarde niet behaald kan worden, waarna kleinschalige bouw met een zachte overgang naar het landelijk gebied niet uitgesloten wordt. Om de waarde voor een groter gebied te verhogen kunnen dan enkele huizen worden gebouwd ter financiering. Daarbij dient met Groen Groeit Mee natuurcompensatie plaats te vinden. Nu wordt het in de praktijk omgedraaid: een initiatiefnemer komt met een project en compensatie wordt dan in een potje Groen Groeit Mee gestopt waar elders zaken mee worden gefinancierd. De WBL is niet tegen woningbouw, maar er moet vooraf gekeken worden wat het gebied nodig heeft, en een duidelijke visie is nodig: op welke plekken kan wel en niet gebouwd worden en ruime compensatie moet aangewend worden om de natuurwaarde in het betreffende gebied zelf substantieel te verhogen.

Visiedocument 'Wonen in de linten' IJsselstein

Dit visiedocument is opgesteld door de gemeente om duidelijkheid te geven wat er wel en niet kan binnen de bestaande bebouwing van de linten, inclusief het plaatsen van zonnevelden. Wat kan waar wel en wat niet en wat moet beschermd worden? De WBL heeft hierover samen met de Historische Kring IJsselstein (HKIJ) een gesprek gevoerd met de betreffende wethouder. Wij vinden allereerst dat de linten in het Kromme IJsselgebied in deze beleidsvisie expliciet moeten worden meegenomen, wat nu niet het geval is. Kernpunten die verder naar voren zijn gebracht zijn: geen verdichting van de linten door open kavels dicht te bouwen waardoor doorzichten verdwijnen, het bieden van meer mogelijkheden om bestaande bebouwing te splitsen of om te vormen tot meerdere kleinere woon-eenheden inclusief sociale (huur) woningen. Ruimte voor ruimte alleen toepassen binnen het eigen bouwvlak. Tenslotte hebben wij een oproep gedaan om een gezamenlijke visie op te stellen voor kleine deelgebieden en daarbij goed te kijken naar onder andere de cultuurhistorische- en natuurwaarden die daarbij beschermd en behouden moeten worden. Wij hopen dit jaar en na de gemeenteraadsverkiezingen dit overleg een vervolg te geven.

Ruimtevaartbaan IJsselstein

Doordat de WBL en bewoners in beroep zijn gegaan tegen het oorspronkelijke plan voor de bouw van woningen bij de Ruimtevaartbaan in

IJsselstein, hebben we een uitnodiging gekregen van de projectontwikkelaar om met elkaar om de tafel te gaan. Dit overleg was constructief en heeft geleid tot een veel beter en groener plan, zelfs zonder verlies van woningen. Zo wil de WBL het liefst werken, zoveel mogelijk aan de voorkant van het proces overleggen. Dit voorkomt dat we in beroep moeten gaan en is voor beide partijen constructiever. Het dossier Ruimtevaartbaan is een signaal naar gemeenten en projectontwikkelaars dat bewoners en organisaties gelijkwaardig willen meedenken en samenwerken waarbij écht naar burgers luisteren vaak heel constructief uitpakt.

Nieuwbouw Randdijkse Bosjes en Europakwartier Oost IJsselstein
Aan de oostkant van IJsselstein ligt een groene corridor tussen IJsselstein en Nieuwegein. In die corridor vallen de Rijksweg A2 en de provinciale weg N210. In de Natuurkaart die in 2018 door de gemeente IJsselstein is opgesteld is dat gebied van grote waarde als groene verbindingsstrook tussen het Kromme IJsselgebied en het Nedereindse Park. Vooral Groen Platform IJsselstein (GPIJ) is hierbij betrokken, de WBL blijft via GPIJ op de hoogte. De plannen voor de Randdijkse bosjes zijn afgerond. De samenwerking met de gemeente IJsselstein is goed te noemen en we zijn heel blij dat er behalve de nieuwbouw zo weinig mogelijk aan de bosjes gedaan wordt. We hebben kunnen voorkomen dat er een nieuw wandelpad dwars door de bosjes wordt aangelegd en er worden enige kleine aanpassingen gedaan die de biodiversiteit zullen verbeteren. Het Europakwartier Oost ligt net ten zuiden van de Randdijkse Bosjes.

Vanuit omwonenden zijn er veel bezwaren tegen de bouwplannen in verband met het verkeer in de wijk. Ook komen de nieuwe woningen erg dicht bij de snelweg te liggen. Voor GPIJ en WBL is de natuurwaarde het belangrijkst.

Nedereindse Park
De Nedereindse Plas is omgedoopt tot het Nedereindse Park, de gemeente Utrecht heeft er grootse plannen mee. Meerdere keren is de vergelijking met het Maximapark in Leidsche Rijn gemaakt. Het Maximapark is echter veel groter dan het Nedereindse Park, maar als het inderdaad lukt om het net zo succesvol te maken dan betekent dat een grote verbetering voor de biodiversiteit in combinatie met recreatie. De komende jaren worden er veel bomen en struiken aangeplant. Het geheel zal ecologisch beheerd worden met ruimte voor kruidenrijke veldjes. Er is ook aandacht voor de biodiversiteit in het water. Voor de (sportieve) recreant komen er meer mogelijkheden dan er nu zijn, vooral in het gebied rond de huidige skipiste. Kortom, de plannen zijn mooi. Samen met GPIJ en natuureducatieorganisatie IVN blijven wij betrokken bij de aanleg en aanplant. Er is een flora-en faunaonderzoek gedaan in verband met de aanleg van zonnepanelen op de Oostelijke plas. Dat onderzoek is naar onze mening correct uitgevoerd, de conclusie was dat zonnepanelen geen bezwaar zijn als ze maar 50 meter uit de kant gelegd worden. Daar gaat de gemeente zich uiteraard aan houden en daarmee hebben wij geen grond meer om bezwaar te maken.

Zeldenrust Benschop
Zoals bekend heeft de WBL bezwaar gemaakt tegen de uitbreiding van Zeldenrust met 42 woningen. De WBL is niet principieel tegen woningbouw en zelfs niet bij Zeldenrust. Maar het huidige plan gaat voorbij de scheidslijn van de kerk het landelijk gebied in, waar aansluitend weidevogelbeheer plaatsvindt. Grootste probleem is hierbij dat gebruik is gemaakt van het nieuwe kernrandzonebeleid, zonder dat in onze ogen aan de voorwaarden hiervan is voldaan. Wij zien dit nu bij meerdere gemeenten toegepast en doordat iedere stad, dorp en lint is voorzien van een kernrandzone en bij uitbreiding een nieuwe kernrandzone ontstaat is feitelijk het gehele landelijke gebied op termijn bouwgebied. Hierover wil de WBL eerst duidelijkheid. Een compromis ter plekke om alsnog de scheidslijn van de kerk aan te houden met bouw van een enkele woning minder bleek niet haalbaar. Het wachten is op een definitieve behandeling van het bezwaar. Inmiddels is de initiatiefnemer echter begonnen met de werkzaamheden.

Busremise Reinaldaweg Lopik
Samen met omwonenden heeft de WBL bezwaar gemaakt tegen de komst van een busremise voor 35 bussen op het bedrijventerrein naast de gemeentewerf in Lopik en het plan om een deel van het Zuiderpark op te offeren voor een ontsluitingsweg.

De tweebaans ontsluitingsweg zou voor het volkstuinencomplex langs moeten komen, ongeveer halverwege de Zuiderparklaan. Dat is nu een smal doodlopend weggetje dat toegang geeft tot volkstuinen en de begraafplaats en voor fietsers en voetgangers doorloopt richting Lek en daardoor veel voor recreatie wordt gebruikt. De WBL vreest dat met de aanleg van een ontsluitingsroute door het Zuiderpark de groene buffer tussen het bedrijventerrein en de agrarische zone verdwijnt en daarmee de deur wordt geopend naar verdere uitbreiding van het bedrijventerrein oostwaarts. Verder voorziet de WBL een te grote verkeersbelasting van de kruising N210-Zuiderparklaan. De komende jaren zal het recreatief gebruik van het Zuiderpark sterk toenemen vanwege de nieuwbouw tegenover het kruispunt van bijna 400 woningen (de wijk Lopik-Oost) en dat is volgens de WBL niet te combineren met frequent gebruik door zwaar verkeer.

De busremise zou volgens de bezwaarmakers veel beter passen op bedrijventerrein De Copen. Hier komt een energy hub, een plek waar lokaal opgewekte schone energie uit wind, zon en mestvergisting meteen gebruikt kan worden door daar gevestigde bedrijven. De elektrische bussen passen daar prima bij. Op 2 februari 2026 was de hoorzitting van de commissie bezwaar- en beroepschriften van de gemeente Lopik. Die commissie brengt vervolgens advies uit aan het college van burgemeester en wethouders.

Kastanjeboom Lopik

Tussen Graaf en het dorp Lopik stond een oude kastanjeboom waaraan veel omwonenden en passanten gehecht waren. Toen de gemeente Lopik aangaf dat die zou moeten verdwijnen voor vernieuwing van een brug, ontstond ophef en verzet. Vanuit WBL hebben twee bestuursleden met bomenkennis zich in de zaak verdiept en contact gezocht met de gemeente. Helaas bleek de boom te lijden aan een fatale ziekte waardoor deze niet meer te redden was met snoeien of verplaatsen. De boom is inmiddels verwijderd.

Varkenshouderij Montfoort

De WBL heeft de rechtszaak tegen de gemeente Montfoort gewonnen inzake de uitbreiding van een flatgebouw voor intensieve varkenshouderij met ruimte voor 18.000 varkens. Kernpunt is dat deze vergunning was afgegeven door de gemeente zonder de juiste procedures te volgen. Ook heeft de provincie maximaal 6.000 dieren vergund en heeft zij een aanvraag voor uitbreiding in eerste aanleg afgewezen. Inmiddels is de eigenaar in hoger beroep gegaan en is het dossier daardoor nog niet gesloten. De WBL ziet geen toekomst in de Lopikerwaard voor intensieve varkenshouderij, die door onder andere de provincie Brabant op vele gronden juist wordt afgebouwd. Dit past niet in de Lopikerwaard waar de grondgebonden veeteelt tegelijkertijd moet afbouwen. Wel zien wij ruimte voor agrariërs die bereid zijn te extensiveren, zich gewoon aan de regels houden, landschappelijk een meerwaarde leveren door bijvoorbeeld weidevogelbeheer en verbetering van de biodiversiteit. Zie ook ons standpunt hierover bij het Utrechts Programma Landelijke Gebied.

Vianen Kozijnen Montfoort

De gemeente Montfoort heeft een intentieverklaring ondertekend voor uitbreiding van de fabriek van bedrijf Vianen Kozijnen en Gevelelementen B.V. met een hoge bedrijfshal van 5.000 m2 en extra verharding van 3.200 m2. Als mogelijkheid wordt daarbij (wederom) de ligging in de kernrandzone genoemd. De WBL heeft bezwaar gemaakt bij de gemeente vanwege de ligging van dit gebied, de grootte van de hal en de, naar ons idee, onjuiste voorstelling van zaken. Wij juichen het toe als het goed gaat met ondernemers zodat zij kunnen groeien. Maar op een zeker moment zijn plekken, die oorspronkelijk niet bedoeld waren voor zulke industriële activiteiten en verkeersbewegingen, daarvoor gewoonweg te klein en wordt de overlast te groot. Uitplaatsing naar een industriegebied binnen of tegen de Lopikerwaard zou dan de keuze moeten zijn. Daarbij is, om gebruik te maken van de uitzonderingsregel kernrandzone, een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van een groter gebied nodig en die ruimte is er niet. Sterker nog, het is een grote verslechtering, aangezien een oude elzenhaag (beschermd landschapselement), de oude verkavelingsstructuur én het laatste stuk groen op deze plek langs de Hollandsche IJssel zou verdwijnen. Inmiddels heeft het college van burgemeester en wethouders van Montfoort besloten om in principe medewerking te verlenen aan het verzoek van het bedrijf. Met dit principebesluit wordt (nog) geen toestemming verleend voor de uitvoering van de uitbreiding. Het bedrijf kan het plan verder uitwerken en een aanvraag indienen voor een ‘buitenplanse’ omgevingsplanactiviteit. Hiervoor geldt de uitgebreide procedure met adviesrecht van de gemeenteraad. In die procedure worden belanghebbenden in de gelegenheid gesteld hun zienswijze kenbaar te maken. De WBL heeft aangegeven een zienswijze in te dienen en zo nodig beroep aan te tekenen, mochten de plannen doorgezet worden.

Landbouwbrug Monfoort

De weilanden tussen de Cattenbroekerdijk en sportpark Rapijnen in Linschoten worden momenteel voor agrarisch verkeer ontsloten via de dorpsrand van Linschoten. Het boerenbedrijf dat deze weilanden in beheer heeft is echter gevestigd aan de Cattenbroekerdijk. Hierdoor rijdt het agrarisch verkeer deels door de dorpskern van Linschoten. Nu aan de zuidkant van Linschoten de nieuwe wijk Park Rapijnen (98 woningen) wordt gebouwd, heeft de gemeenteraad van Montfoort verzocht om een nieuwe ontsluiting van de weilanden. Na onderzoek is gebleken dat de enige haalbare mogelijkheid de realisatie van een nieuwe landbouwbrug over de Montfoortse Vaart is. Om deze bevaarbaar te houden is het noodzakelijk om tot een hoogte van ongeveer 4 meter te komen waardoor een talud noodzakelijk is. Dat talud zal worden ingepast in het zogenaamde ‘bosje van Cattenbroek’ waardoorheen momenteel fietspad Weidepad ligt. De landschappelijke inpassing voorziet in het behoud en de versterking van bestaande beplanting. Zowel Stichting Hugo Kotestein als de WBL hebben nadrukkelijk meegedacht en zodoende het aantal te kappen bomen weten te beperken en compenseren door middel van herplanting. Nadat waterschap HDSR de vereiste watervergunningen had afgegeven heeft de gemeente Montfoort in

januari 2026 de omgevingsvergunning verleend. De herplant moet volgens de vergunning binnen een jaar plaatsvinden door de initiatiefnemer. We gaan ervanuit dat de gemeente Montfoort daar toezicht op houdt.

Slootdempingen

Agrariërs willen winstgevender worden, hun bedrijf efficiënter maken en het huidig aantal dieren behouden of uitbreiden. Door de afschaffing van de derogatie moeten zij zich houden aan de Europese norm over het uitrijden van mest en sinds 2023 mogen agrariërs in bufferstroken rondom een sloot geen mest uitrijden of gewasbestrijdingsmiddelen gebruiken. Daarbij willen agrariërs vaak sloten dempen zodat zij makkelijker en met grotere machines het land kunnen bewerken. Voor het dempen van sloten moeten agrariërs toestemming vragen bij het waterschap, de gemeente en de provincie en daar blijkt het al jaren fout te gaan. Men vraagt toestemming bij het waterschap en dat kijkt alleen of er geen ruimte voor waterberging verloren gaat. Van het waterschap mag je vaak een sloot dempen als je een andere sloot bijvoorbeeld breder maakt. Maar ook gemeenten en provincies (omgevingsdiensten) hebben elk iets te zeggen over de inrichting van het landschap en het beschermen van flora en fauna en historische slotenverkaveling. Het is dan aan gemeente en provincie om te beoordelen of het landschappelijk verantwoord is en daar is het de laatste jaren misgegaan. Die vergunning werd nooit aangevraagd, gewoon omdat het voor veel agrariërs niet voldoende duidelijk was en het waterschap hen daar nooit op heeft gewezen. Verder moeten vooraf ecologische maatregelen genomen worden om de natuurwaarde te behouden, zoals een bepaalde werkwijze in een bepaald jaargetijde, het wegvangen en verplaatsen van fauna en het gebruik van de juiste materialen zoals schone grond. Zo zijn er de laatste jaren heel wat sloten illegaal gedempt. Onder de nieuwe Omgevingswet moeten aanvragen integraal bekeken worden door waterschap, gemeente en provincie, maar in de praktijk werkt dit niet goed. Daarnaast lijkt met die gedeelde zeggenschap niemand zich echt verantwoordelijk te voelen voor de sloten. Sloten zijn er niet voor niets. In natte tijden voorkomen ze natte voeten en bij droogte houden ze water vast. Veel plant- en diersoorten komen alleen voor in het grensgebied tussen gras en water. Zonder sloten verliezen oer-Hollandse landschappen en verkavelingen zoals in de Lopikerwaard hun karakter. De WBL heeft dit probleem aangekaart in een overleg met het waterschap en de Provincie Utrecht. De WBL heeft gevraagd om duidelijkere regels bij de vergunning check en betere coördinatie tussen waterschap, gemeente en provincie. Ook heeft de WBL aangeboden de ambtenaren en handhavers bij HDSR en de Omgevingsdienst (ODU) beter te informeren over de unieke verkavelingsstructuren in de Lopikerwaard.

Rivierkreeften

In het veenweidegebied is, net als in heel West-Europa, een exoot binnengekomen die veel schade berokkent aan planten en dieren in en naast sloten. Het gaat om een aantal verschillende soorten rivierkreeften die waarschijnlijk uit kwekerijen zijn ontsnapt of door mensen zijn losgelaten. Zij brachten de kreeftenpest mee, een dodelijke schimmelziekte waar de inheemse rivierkreeften aan dood gaan. Deze Amerikaanse rivierkreeften moeten worden bestreden om het ecosysteem de kans te geven te herstellen. Vanuit het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) zal er een regeling moeten komen om de kosten hiervan te dragen. De WBL heeft bij dit onderwerp 2 focusgebieden: 1. De organisatie en bekostiging van de regeling, met inzet van vissers coördinatie vanuit de agrarisch collectieven. Omdat de kreeften eetbaar zijn wordt daarbij ook gekeken hoe de keten van visser tot consument vorm kan krijgen. 2. Uitwerken van een pilot met het Agrarisch Collectief Lopikerwaard en mogelijk ook met waterschap HDSR, om de lokaal beste aanpak te testen en uit te rollen. In dit WBL Magazine wordt verslag gedaan van de voortgang.

Laagvlieggebieden defensie

In 2025 is de Lopikerwaard definitief aangewezen als laagvlieggebied voor helikopters. Daarnaast worden eerder door Defensie verlaten opslagplaatsen (zogenaamde MOB-complexen) zoals in Lopik wederom in gebruik genomen. De grootste impact van de uitbreiding van Defensie kent uiteraard het laagvliegen en met name het effect daarvan op broedende weidevogels. Deze verlaten bij zo'n verstoring definitief het nest. De WBL had dan ook een zienswijze ingediend om niet in de broedtijd laag te vliegen. Hierover heeft de WBL inmiddels mondeling een toezegging van Defensie gekregen. De definitieve uitwerking en schriftelijke toezegging hopen wij in 2026 tegemoet te zien.

Donateursdag 2025

Het Kromme IJssel gebied in IJsselstein is het meest zuidoostelijke stukje Lopikerwaard. De Kromme IJssel is een afsplitsing van de Hollandsche IJssel en begint in Nieuwegein bij de Doorslag. Het eerste stuk stroomt langs het IJsselbos, daarna gaat het onder Rijksweg A2 door en loopt met een boog om het gebied Het Klaphek heen, alvorens het

riviertje verder stroomt als de Enge IJssel. Het heeft een totale lengte van 2,75 km. Sinds de laatste ijstijd, zo'n 11.000 jaar geleden, hebben vele generaties hier 'geleefd en overleefd' op hoog- en laagland en het landschap gevormd tot hoe het nu is. Veel van die geschiedenis is terug te zien in de structuren van het landschap dat nog relatief intact is gebleven. De WBL koestert dit gebied en wilde de donateurs hier tijdens de jaarlijkse donateursdag op zaterdag 6 september jl. graag kennis mee laten maken. De dag werd gecombineerd met de Algemene vergadering. Deze dag is ook een mooie gelegenheid om elkaar te ontmoeten en van gedachten te wisselen.

Ongeveer 25 leden/donateurs verzamelden zich in Nieuwegein bij parkeerplaats IJsselbos aan de Parallelweg. De wandeling ging onder Rijksweg A2 door, langs de Kromme IJssel richting Het Klaphek en de Lekdijk. Tijdens de wandeling vertelden Agnes Jonker (GPIJ) en oud-voorzitter Wim Boesten over de historie, waarde en bedreigingen (zoals woningbouw) van het gebied.
Op de Lekdijk vertelden bestuursleden Irene Schuller en Leo van den Berg over de natuur in de Bossenwaard. Deze natte uiterwaard is heringericht om de rivier de ruimte te geven, met nieuwe geulen en tijdelijke wateropslag. Het gebied is uitgegroeid tot een prachtige plek om je onder te dompelen in de natuur. Je kunt er genieten van de vele soorten bloemen, vogels en insecten die het gebied te bieden heeft. Het is de ideale locatie voor natuurfotografen en natuurliefhebbers.

De wandeling ging verder via de Lage Dijk-Zuid. Na een welkom van gastheer Carel Bijlenga werd bij Rustpunt De Lage Linde onder het genot van koffie/thee met gebak de Algemene vergadering gehouden. De activiteiten van 2024 en de lopende activiteiten werden door verschillende bestuursleden kort toegelicht, evenals het financieel verslag 2024. Via het weggetje Hoogland, waarlangs nog vele fruitbomen staan, werd teruggelopen naar de Parallelweg. Zowel de leden/donateurs als de bestuursleden kijken terug op een geslaagde donateursdag.

WBL Magazine en Nieuwsbrief
Waldien Burger (redacteur) en Jan Kooijman (vormgever) hebben in 2025 weer twee fraaie WBL Magazines opgeleverd. We krijgen daar positieve reacties op. De magazines worden gedrukt op 100% gerecycled papier dat FSC-gecertificeerd en duurzaam geproduceerd is. Daarnaast wordt het magazine digitaal beschikbaar gesteld voor relaties.

Het aantal donateurs dat het WBL Magazine digitaal leest is nog beperkt. Dit heeft wel de voorkeur, omdat daarmee ook verzendkosten worden bespaard. In 2025 zijn ook 6 digitale nieuwbrieven verstuurd. Hiermee willen wij onze donateurs en relaties op de hoogte houden van actualiteiten die spelen in de Lopikerwaard en daarbuiten.

Namens het bestuur van de WBL, Irene Schuller, secretaris

Duurzaamheidsprijs voor Proeftuin van Linschoten

Tijdens de Groene Netwerkbrunch op Het Beloken Land in Montfoort werd eind maart de jaarlijkse Duurzaamheidsprijs van het Platform Duurzaam Montfoort en Linschoten toegekend aan de Proeftuin van Linschoten. Dit jaar was het thema Eten en Drinken. Doorslaggevend voor de jury was de verbinding tussen omgeving en de productie van voedsel, natuur en educatie.

Initiatiefnemer van de proeftuin is Natascha Boel. Haar partner Dick Haan steunde haar vanaf het begin, in 2020. In 2023 sloot Emma Smeets zich aan. Inmiddels doen zo'n 35 vrijwilligers mee. In die jaren groeide een verwaarloosde boomgaard op het landgoed van Linschoten uit tot 1,6 hectare tuin waar lokaal voedsel, natuurherstel, gezondheid en verbinding samenkomen. Op de proeftuin kun je met een groenteabonnement je eigen biologische groenten oogsten. Je kunt er ook vergaderen in de kas en overnachten in tiny houses, er zijn yogalessen en workshops. Een terechte prijswinnaar.
De tuin is van april tot en met november van dinsdag tot en met zondag van zonsopgang tot zonsondergang open.

Nu ook met landwinkel en koffie- en theeschenkerij. Iedereen is welkom.

Foto (Douwe Pot): Emma Smeets, Maria Uosukainen en Dick Haan van Proeftuin Linschoten.

www.proeftuinvanlinschoten.nl

tekst: Wil Ligthart
foto's: Pixaby

Amerikaanse rivierkreeft: is er voor de Lopikerwaard een oplossing?

In het eerdere artikel over het probleem van de uitheemse rivierkreeften lag de focus vooral op de trage besluitvorming bij de overheid over de aanpak. Dit keer: wat is er nodig?

Bij een excursie vroeg iemand hoe je kunt zien wat de schade is van de rivierkreeften. Net als bij veel andere schade aan een ecosysteem is dat maar beperkt zichtbaar. Immers, er is van alles verdwenen en dat wat er niet meer is zie je niet. Het best zichtbaar zijn de gangen net onder de waterlijn en de daarmee verbonden bovengrondse uitgangen net naast de sloot. Verder ziet de sloot zelf er vaak doods uit. Er zijn nog maar weinig plekken in de Lopikerwaard waar je krabbenscheer, waterpest, fonteinkruid en andere indicatoren ziet van een gezonde sloot. Dat betekent dat er minder voedsel is, maar ook minder schuilgelegenheid voor allerlei dieren. De visrijkdom lijdt eronder, maar ook salamanders, padden en andere dieren die geheel of deels in het water leven. In veel sloten is het kikkergekwaak verdwenen.

Het zijn uiteraard niet alleen de exoten die dit veroorzaakt hebben. Decennialang overmatig gebruik van bemesting, bestrijdingsmiddelen en bewust verarmen van de plantrijkdom in en naast de weide hebben sporen achter gelaten die nog lange tijd merkbaar zullen blijven. De waterkwaliteit voldoet niet aan de KRW richtlijn, door te hoge stikstof (N) en Fosfor (P) gehalten, maar ook het ecosysteem is niet op orde. Op dat vlak is er wel verbetering: bij het beheer van sloten en slootkanten wordt op steeds meer plaatsen rekening gehouden met natuurbescherming, door boeren, het waterschap en natuurbeschermingsorganisaties.

De exoten, in dit geval met name de uit Noord Amerika afkomstige rivierkreeften, hebben het schadebeeld verder verslechterd. Rivierkreeften laten weinig over van de flora en fauna die thuis hoort in onze sloten. De malsere plantensoorten eten ze op of knagen ze bij de wortel af. Kleine dieren, larven en eitjes worden meegegeten. Daarna worden taaiere planten belaagd en tot slot ook grotere vissen en andere rivierkreeften (kannibalisme). Het resultaat is een nagenoeg dode sloot.

Riet en enkele andere planten met sterke vezels blijken goed bestand tegen deze vraat. Ook enkele vissoorten zoals paling en meerval kunnen zich handhaven – zij eten kreeften. Helaas waren die soorten in veel sloten al verdwenen.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Dat de aanpak van deze exoten (er zijn in Nederland al 8 soorten uitheemse rivierkreeften) complex is, weten we inmiddels. Je wilt uiteindelijk dat er een nieuw evenwicht komt. Daarin moeten planten als krabbenscheer, amfibieën als kikker, salamander en pad, vissen en allerlei andere inheemse soorten planten en dieren weer een plek vinden, al dan niet samen met de rivierkreeften. Want dat die niet meer verdwijnen weten we inmiddels zeker. Om daar te komen moet je stevig ingrijpen en de dichtheid (aantal kreeften per vierkante meter) verlagen tot ruim beneden 1 (liefst beneden 0,7) rivierkreeft per m^2. Tegelijkertijd wil je natuurlijke vijanden van de rivierkreeft, zoals roofvissen (paling, snoek, …) en vogels (aalscholver, reiger, meerkoeten, futen en meeuwen) kansen geven om veel kreeften te vangen. Natuurvriendelijke oevers helpen daarbij. Op dit moment leven in veel sloten meerdere kreeften per m^2. Hoeveel weten we vaak niet eens, daar kom je achter als je gaat vangen.

Aanpak waterschappen

Er wordt nu, vooral door waterschappen, op allerlei plekken in Nederland getest welke aanpak succesvol is en wat de kosten daarvan zijn. De waterschappen hebben daarbij vooral oog voor de waterwegen die zij zelf beheren. Voor hoofdwaterwegen wordt de oplossing vaak gezocht in beschoeiing met hardhout en daarachter een rietkraag. Voor de kleinere, secundaire waterwegen wordt getest of natuurvriendelijke oevers (met talud tot 1 op 5) voldoende effect sorteren, eventueel aangevuld met afvangen van rivierkreeft. Een voorbeeld daarvan vind je in gebieden van waterschappen Delfland en Rijnland. Steeds meer waterschappen trekken de conclusie dat ingrijpen nodig is, ook al kost dat veel geld. De Unie van Waterschappen voert daarom overleg met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om te komen tot wet- en regelgeving plus financiering. Het ministerie heeft vanuit Europa de plicht om te zorgen dat de waterkwaliteit voldoet aan de KRW richtlijnen en wordt de

komende jaren daarop beoordeeld. Zij zien daarom dringende noodzaak tot verbetering.

Sloten: eigen aanpak nodig

Helaas krijgt de boerensloot daarbij nog nauwelijks aandacht. In vergelijking met het domein van de waterschappen is dat van de boerensloot extra complex. Het water is niet van een grote eigenaar (zoals waterschap of natuurbeschermingsorganisatie), maar van vele eigenaren. Om te mogen vissen heb je van elke eigenaar een vergunning nodig. Dat is voor vissers ondoenlijk. Bovendien zijn boerensloten niet altijd goed toegankelijk en ook niet altijd diep genoeg voor de korven of fuiken waarmee rivierkreeften worden gevangen. In de slootoevers graven ze gangen tot wel een meter diep waarin ze schuilen en deels overwinteren. Dat leidt tot verzakking en gevaar voor mens en dier. De boerensloot heeft een eigen plan van aanpak nodig.

Vanuit WBL hebben we contact gezocht met vissers en opkopers van rivierkreeften om te komen tot een plan van

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

aanpak voor de boerensloten in het Groene Hart, maar ook daarbuiten in laag gelegen weidegebieden. Dat plan moet rekening houden met de wensen en belangen van zowel de boeren als de natuur. Bovendien is er ondersteuning nodig vanuit de overheid, omdat het voor (beroeps) vissers niet lonend is om op rivierkreeften te vissen. In ons plan pleiten we daarom voor een belangrijke rol van de Agrarisch Collectieven tussen overheid (subsidieverstrekker), boeren (landeigenaren) en vissers. Het idee is dat vissers een vergoeding krijgen voor het uitvoeren van natuurbeheersmaatregelen (het verminderen van de aantallen kreeften) en boeren voor het beheer van oevers en sloten. Daarbij kun je denken aan een vergoeding aan de visser per km slootlengte. In ruil daarvoor maakt de visser een afspraak dat hij in de sloot volgens een afgesproken schema kreeften vangt.

Een voorbeeld: in een sloot worden gedurende 3 weken tweemaal per week om de 10 m kreeftenkorven geplaatst/geleegd en enkele maanden later weer. De planning wordt vastgelegd, zodat de boer weet wanneer de visser op zijn land komt en wanneer de netten weer weg zijn gehaald. In de vangstperiode neemt het aantal gevangen kreeften flink af, na een paar campagnes kan de sloot er dan weer even tegen zodat flora en fauna kunnen herstellen. Wanneer de kreeftendruk weer toeneemt start de procedure opnieuw. Omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar de beste aanpak moet deze methode worden getest.

Als WBL proberen we om ook in de Lopikerwaard een pilot te krijgen. We werken samen met het Agrarisch Collectief Lopikerwaard aan een subsidie aanvraag en onderzoeksopzet.

Rivierkreeft als lekkernij

De rivierkreeften die de afgelopen jaren zijn gevangen blijken een mooi product voor restaurants: regionaal product, vrij levend in de omgeving, gevangen met als oogmerk hulp aan het ecosysteem, getest op en vrij van gifstoffen en daarnaast smaakvol en zeer presentabel, vooral de Rode Amerikaanse rivierkreeft. CrawFish Farm Holland is een van de voortrekkers die de kreeften inzamelen, verwerken en aan restaurants en groothandelaren leveren. Samen werken we aan de uitrol van de plannen. Omdat naar verwachting de komende jaren de hoeveelheid gevangen rivierkreeft te groot wordt voor de restaurants, heb ik ook gezocht naar een bedrijf dat een pelmachine kan ontwikkelen en inzetten zoals dat voor Hollandse garnalen wordt gebruikt. Als dat tegen concurrerende kosten kan is er een serieuze kans om de gepelde supermarktkreeftjes, vooral uit China, te vervangen. Zo kan de exotische rivierkreeft mogelijk een nuttige functie in de voedselketen krijgen en maken we van de nood een deugd. Het perspectief biedt hoop, de uitrol en schaalvergroting gaan hopelijk de komende jaren plaatsvinden.

We gaan de plannen de komende tijd onder de aandacht brengen van betrokken overheden en influencers. CrawFish Farm Holland ontvangt gasten en geeft excursies voor belangstellenden vanuit de overheid en beleidsbeïnvloeders. Zij krijgen ook steeds meer media aandacht. Door te laten zien hoe het werkt begrijpen en steunen mensen het, zo is de gedachte. Vanuit WBL zoeken we daarom ook het gesprek op met bestuurders en onderzoekers.

De overheidsmachine van wet- en regelgeving plus subsidies draait langzaam maar we hopen dat uiteindelijk ook de sloten van de Lopikerwaard de aandacht en steun krijgen die ze verdienen!

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

De Lopikerwaard, landschap van weteringen en sloten

tekst: Wil Ligthart en Waldien Burger

foto boven: ecosysteem, Diana Rooken

Inwoners, recreanten, toevallige voorbijgangers, zelfs mensen die betrokken zijn bij de beoordeling van aanvragen voor een omgevingsvergunning voor slootdempingen weten niet altijd hoe waardevol het landschap van de Lopikerwaard is. Waarom is het van belang dat het typische cope- of slagenlandschap bewaard blijft? Dat er niet zomaar sloten gedempt worden?

Waterhuishouding in het veenweidegebied

Het landschap van de Lopikerwaard is ontstaan uit een oeroud patroon van rivierruggen, bewoonde linten en copeverkaveling, specifiek voor deze rivierendelta. Bij het ontginnen van het enorme moerasgebied werd het water afgevoerd naar de centrale waterafvoer of ontginnings-as, zoals de Lobeke. Waar geen bestaande rivier was, moest een ontginning-as gegraven worden. Zo ontstonden onder andere de Benschopper en Polsbroekse voorwetering. Daartussen ontstond een patroon van weteringen en sloten om het water af te voeren.

Behoud van sloten belangrijk

Recent is de waterhuishouding op verschillende plaatsen in de Lopikerwaard gereed gemaakt voor de toekomst, waarin wateroverlast en watertekort elkaar afwisselen. Sloten zijn hierbij cruciaal: in natte tijden voeren ze water af, in droge tijden houden ze water vast en leveren vocht aan de opdrogende en inklinkende landerijen.

Het dempen van sloten is de laatste tijd veel in het nieuws. Onderzoek laat zien dat er veelvuldig illegaal wordt gedempt en dat er te weinig controle en handhaving is geweest. Ook overwegen veel veehouders slootdemping om mestafzetmogelijkheden te vergroten. Begrijpelijk, maar strijdig met wet- en regelgeving en slecht voor het waardevolle landschap.
Het behoud van het slotenpatroon is van groot belang voor het ecosysteem. Veel plant- en diersoorten komen alleen voor in het grensgebied tussen gras en water. Voor veel weidevogels is de beschutting die ze vinden nabij de sloot van levensbelang. Het ecosysteem van een sloot met slootkant kun je niet zomaar vervangen door ergens anders een sloot te verbreden. Het duurt tientallen jaren voordat een ecosysteem stabiel is.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Daarom is het dempen of veranderen van sloten niet alleen vergunningplichtig bij het waterschap (dat vooral op watercapaciteit en -kwaliteit let), maar ook bij gemeente en provincie (om het effect op het ecosysteem, het landschap en de cultuurhistorie te controleren).

foto: André de Wit, polder Polsbroek Noordzijde

Tussen deze instanties is er een coördinatieverplichting, met afspraken in de Intentieovereenkomst Regionale Samenwerkingsafspraken Omgevingswet. Alleen als alle drie instanties positief besluiten, komt er een vergunning.
De drie betrokken overheden moeten slootdemping de nodige aandacht geven, met een beter vormgegeven Omgevingsloket, betere afstemming tussen betrokken ambtenaren en betere handhaving, met boetesysteem bij overtredingen.

De WBL draagt aan dit onderwerp bij met voorlichting over het belang van sloten en, waar nodig, met actie tegen diegene die zich niet aan de regels houdt. Zie over dit onderwerp ook het jaarverslag.

Op de website van de WBL vind je de publicatie van de WBL over dit onderwerp en je vindt er ook een link naar het artikel in de Volkskrant "Hoe de sloten in Nederland verdwijnen"

Klompenpaden in de Lopikerwaard

Klompenpaden zijn kleinschalige gemarkeerde rondwandelingen in het agrarisch cultuurlandschap. Ze gaan zoveel mogelijk over historische tracés, onverharde paden en via boerenland en landgoederen. Rust, cultuur en natuur bepalen de sfeer. Met de Klompenpaden worden bijzonderheden van het landschap, de natuur, het groen en het cultureel erfgoed ontsloten via een speciale folder en app. Met deze wandelroutes willen Landschap Erfgoed Utrecht (de paden in provincie Utrecht) en Stichting Landschapsbeheer Gelderland (de paden in provincie Gelderland) bijdragen aan de beleefbaarheid van het landschap en de cultuurhistorie. En daarmee meer betrokkenheid bij de zorg voor landschap en erfgoed realiseren.

Klompenpaden bestaan sinds 2002 toen de eerste wandelroute bij Leusden werd geopend. Grondeigenaren als gemeenten, waterschappen, landschapsorganisaties, agrariërs en andere inwoners verlenen hun medewerking door hun terreinen open te stellen. Een vrijwilligersgroep doet regelmatig een ronde om de routes te controleren op zwerfafval, de bordjes en de staat van paaltjes, bruggetjes of oversteekjes. In de provincie Utrecht zijn 123 mensen en hun bedrijf of organisatie betrokken.

Lopikerwaard

In de Lopikerwaard liggen het Eendenkooienpad en Benedeneindsepad; zie volgende pagina. Tussen Ameide en Lexmond is op 3 maart 2026 een nieuw Klompenpad geopend: het Molenkadepad. Dat Klompenpad begint met een etappe langs de Lek en je kijkt dus over het water uit over de Lopikerwaard. Het gebied in de gemeente Vijfheerenlanden was ooit rijk aan molens. Op de route van 9 kilometer doorkruisen wandelaars natuurgebied Luistenbuul, de Zouweboezem, polder Achthoven en fruitboomgaarden.

foto's en tekst: Leon Snoek

bron: Klompenpaden.nl

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Eendenkooienpad

Ontdek het mooie buitengebied van Montfoort en IJsselstein. Wandelen door het open polderlandschap, langs twee eeuwenoude stadjes, een lint van boerderijen en eendenkooien. Geniet van de weidse uitzichten en de combinatie van cultuur en natuur. Klompen aan, rugzak op en gaan!

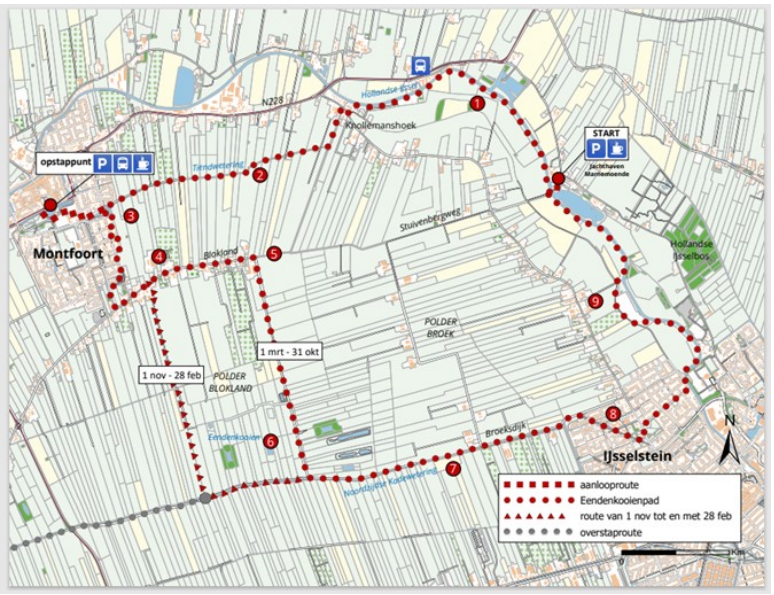

Benedeneindsepad

Ontdek het prachtige gebied van de Lopiker- en Utrechtse waarden. Wandelen door een waterrijk natuurgebied en een cultuurhistorisch agrarisch landschap. Geniet van verschillende vogels, hazen, vergezichten en dorpsverhalen. Klompen aan en gaan!

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Er zijn veel zeldzame planten omdat Stichting Zuid-Hollands Landschap de polder op meerdere plekken heeft afgegraven en schrale en zanderige ondergrond aan de oppervlakte komt. Daarnaast is het gebied rijk aan vogels; in polder Achthoven leven vele kieviten en wulpen.

Eendenkooienpad (kaart boven)

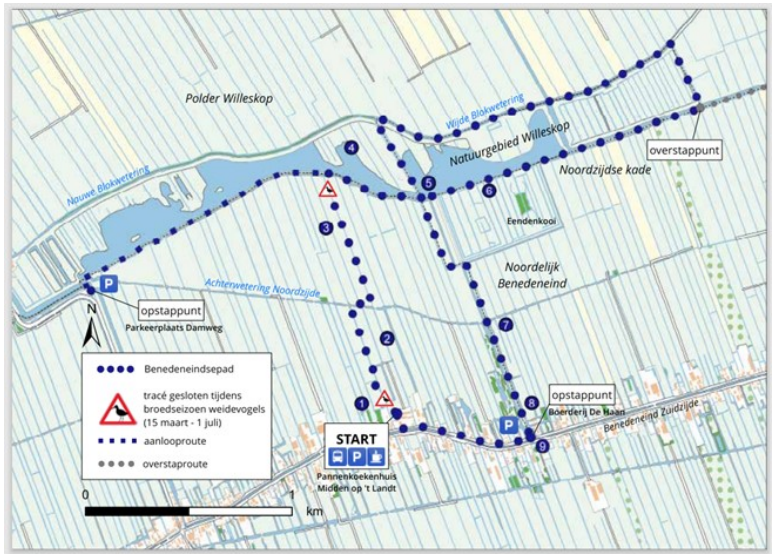
Dit pad dankt haar naam aan de eendenkooien waarin vanaf de zestiende eeuw wilde eenden werden gevangen. Een grote vijver moest de eenden lokken, waarna deze werden gevangen door samenwerking van de eendenlokker, zijn kooihondje en tamme eenden. Een deel van de route gaat over het jaagpad langs de Hollandsche IJssel. Omdat wegen vroeger vaak nat waren, was vervoer over water makkelijker. In de twintigste eeuw maakten de vrachtschepen plaats voor de recreatieve vaart. Montfoort is één van de oudste stadjes langs de Hollandsche IJssel. Heb je halverwege trek gekregen, dan is het restaurant bij Jachthaven Marnemoende een aanrader voor heerlijke streekproducten.

Benedeneindsepad (kaart onder)

Deze route voert door het grensgebied van Lopik, Montfoort en Oudewater. Je wandelt door een cultuurhistorisch landschap waarin alles om water draait. Hier en daar kan het drassig zijn, maar dat is juist de charme van Klompenpaden. Je maakt gebruik van smalle planken over sloten, een trekpontje over de wetering en vanaf het uitkijkpunt bij Willeskop heb je ruim zicht op de natuurplassen. In de weilanden kun je vooral ook hazen en watervogels zien.

KLOMPENPADEN

Trek gekregen na het wandelen? Dan kun je terecht bij Het Beloken Land in Blokland (alleen op afspraak), bij Gasterij "De Toren" in Benschop of bij Pannenkoekenhuis Midden Op 't Landt in Benschop.

Nieuwe fietsroutekaart langs streekproducten in de Utrechtse Waarden

tekst: Femke Steenbergen

Platform De Utrechtse Waarden brengt een nieuwe fietsroutekaart uit waarbij de streekproducten op de kaart worden gezet.
Een streekproduct is een product dat wordt gemaakt of geteeld in dezelfde regio als waar het wordt verkocht. Vaak kun je deze producten kopen op de boerderij of kwekerij waar het product wordt geproduceerd. Denk hierbij aan melktaps en boerderijwinkels maar ook aan kraampjes langs de weg. Ook zijn er steeds meer streekproducten verkrijgbaar bij lokale supermarkten of speciaalzaken. Voorbeelden van streekproducten zijn kazen, vleeswaren, honing, jam en mosterd.

Maar ook gebak, koekjes en brood of alcoholische dranken zoals bieren, wijn en likeur.

De fietsroutekaart neemt je aan de hand van een 6-tal fietsroutes mee door de Utrechtse Waarden langs ondernemers die streekproducten maken en verkopen. Onderweg valt er dus veel te proeven.

De kaart is gemaakt in samenwerking met Struinen & Vorsen en Fietsen voor mijn eten. Geniet van het weidse polderlandschap en laat je verrassen door al het lekkers dat de regio te bieden heeft.

Haal de fietsroutekaart bij de Toeristisch Informatiepunten in de Utrechtse Waarden of kijk op: www.groenehart.nl/zien-en-doen/buiten-actief/fietsen

Klompenpad speciaal voor kinderen

Het Benedeneindsepad, zoals hiervoor beschreven is ook een Klompenpad Kids. Speciaal voor kinderen zijn speelitems aangebracht. Leuk voor een familiewandeling of een kinderpartijtje. De foto's spreken voor zich.

foto's: Anne Hamers

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

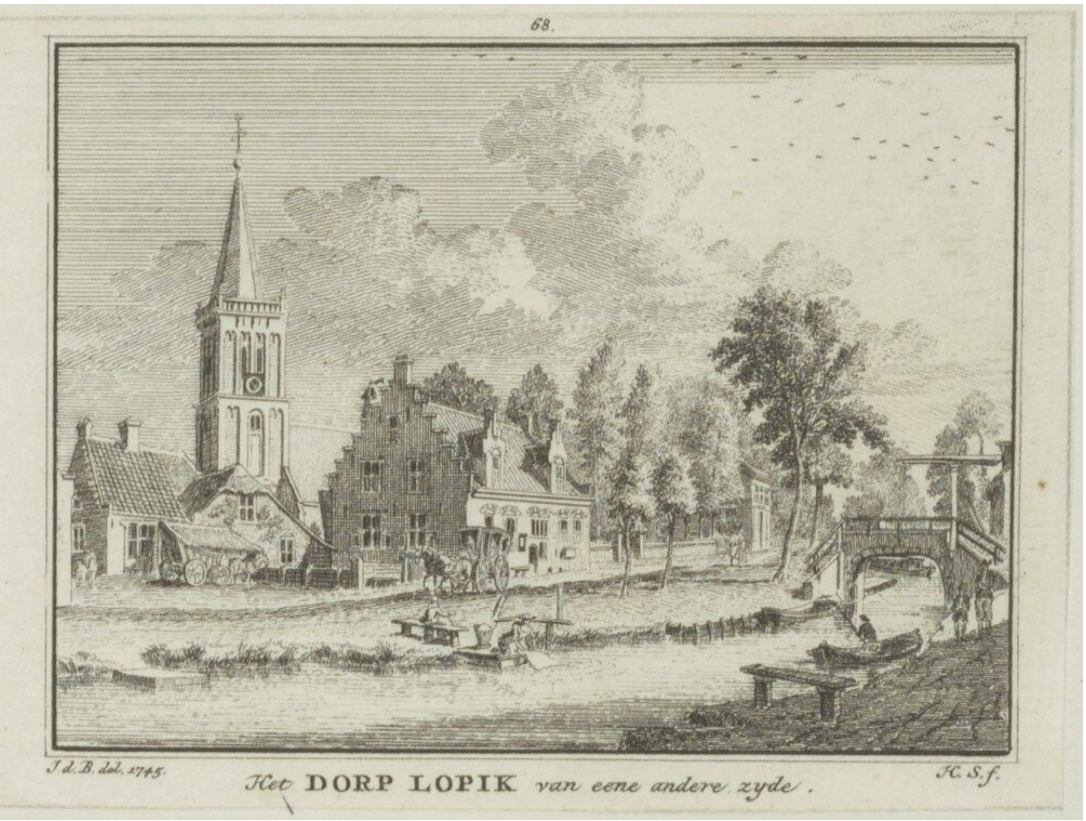
Historische Vereniging Lopik gaat onder veel belangstelling van start

door Tineke Honkoop

Historische verenigingen en heemkundige kringen genieten in Nederland grote populariteit. Dat is vaak gedreven door een sterk maatschappelijke belangstelling voor lokale geschiedenis en om erfgoed te behouden. Waar in de jaren 60 en 70 oude binnensteden en monumenten in rap tempo werden afgebroken voor de vernieuwing en de bereikbaarheid van een stad of plaats, heden ten dage hebben wij meer oog voor wat het verleden vertegenwoordigt. Er zijn in Nederland ongeveer 800 historische verenigingen met een grote achterban. Groeiende interesse in de 'roots' van de lokale geschiedenis is een trending topic, veel mensen zijn op zoek naar identiteit en de oorsprong en de verhalen van hun omgeving.

Dat er ook in de Lopikerwaard veel belangstelling voor historie is, bleek wel uit de vele belangstellenden die zich meteen aanmeldden na het eerste persbericht over de oprichting van de Historische Vereniging Lopik. 'Het idee voor deze vereniging ontstond in juni 2025', vertelt Wim Scholten voorzitter van de vereniging, 'tijdens de boekpresentatie van Herwin Straver: *De Geschiedenis van Cabauw en Zevender*. Na een oproep op Facebook kwam een groepje van tien geïnteresseerden bij elkaar met het idee om de gehele gemeente Lopik, dus alle kernen en niet alleen Lopik-dorp, in kaart te brengen. Al snel had deze groep mensen genoeg ideeën om diverse lezingen te geven.'

De Lopikerwaard, de polder Lopik, de Lopiker wetering en de Lekdijk, was op 22 januari het onderwerp waarmee Wim Scholten de eerste lezing aftrapte. Hij schreef samen met Adriaan Haartsen in 2018 een wetenschappelijk artikel over de sniepen in de Lopiker wetering in het *Tijdschrift voor Historische Geografie*. En in 2024 verscheen van hem en drie co-auteurs het boek *Het Hoge Land van IJsselstein, Lopikerkapel en Uitweg*.

afbeelding:
De Lopikse Dorpstraat in 1745.

Historisch Lopik

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Lid worden van de Historische Vereniging Lopik?
Kijk op de website: historisch-lopik.nl

Tijdens een bomvolle zaal met 120 bezoekers vertelde Wim Scholten aan de hand van een duidelijke presentatie over het gebied dat tot 1100 ooit een moeras was, waar nauwelijks dijken waren en waar het water vrij spel had. Door zand- en slibafzettingen ontstonden er verhogingen in het woeste landschap, maar die spoelden ook weer net zo makkelijk weg. Rond 800-700 voor Chr. ontstond onder andere de Hollandsche IJssel. De Lek ontstond aan het begin van onze jaartelling, door de opslibbing van de Kromme Rijnstreek. De huidige loop van de Lek ontstond rond de 8e eeuw na Chr.

In de Romeinse tijd steeg de zeespiegel, het westen van Nederland was onbewoonbaar en er ontstond veenvorming. Dat zorgde voor stijging van het maaiveld. Tussen 800-1000 veroorzaakten overstromingen bewoonbare oeverwallen. Grote veranderingen in het gebied ontstonden rond de 11e en 14e eeuw. Bij de Grote Ontginning werd de grote wildernis verkaveld in copen van 113 x 1250 meter, ofwel 1 hoeve. Men vindt dit soort copenlandschap van Noord-Frankrijk tot in de Duitse Bocht. De koning schonk land dat hij in Utrecht nog bezat in 948 en 953 aan de Bisschop van Utrecht en die schonk het op zijn beurt in 1086 aan het nieuwe Kapittel van St Marie met onder andere het gebied polder Lopik. Dit kapittel had inkomsten nodig en men begon met de uitgiften van land.

What's in a name

De naam Lopik is sterk verbonden met de omgeving Enge IJssel/Lopikerkapel. Andere namen voor de Enge IJssel waren ooit Loslote ofwel loo-sloo-te in 1208 of rivier de Looye in 1749. In1155 werd de naam Lobeeke gebruikt waarin waarschijnlijk Loo staat voor bos of kreek, ook komt de naam Lopica in 1169 voor in de documenten. Dat zou een verlatijnsing kunnen zijn of uit het Fries afkomstig. Dat laatste is niet zo gek, want in die tijd werd ook in Holland Fries gesproken. Een leuk feit is dat wat nu de kern Lopikerkapel is, in het jaar 1000 Lopik werd genoemd. In die tijd waren er waterstromen: de Enge IJssel aan de oostkant en de Zevender in het westen. In 1086 werd de polder ontwaterd. Men besloot om een wetering te graven over de gehele lengte van de polder. De Enge IJssel en de Zevender werden door een gegraven wetering aan elkaar verbonden. Om het land te kunnen gebruiken was waterafvoer erg belangrijk. Tot 1000 waren er geen dijken in de Lopikerwaard, wat resulteerde in grote overstromingen. De noodzaak om dijken aan te leggen was dus groot. Er zijn verschillende visies en jaartallen over het ontstaan van de dijken. Alle visies samengenomen is de conclusie dat er vanaf 1000 lokaal kades werden aangelegd en dat deze kades tussen 1000 en 1230 met elkaar werden verbonden, zodat in 1230 na Chr. een doorlopende dijk van Amerongen tot Schoonhoven ontstond.

Na de pauze was de geschiedenis van de Lopiker wetering aan de beurt. Daar publiceerde de WBL in december 2017 een artikel over, digitaal terug te lezen op de website van de WBL. Het was een zeer inspirerende avond, veel bezoekers namen kennis van de geschiedenis van hun geliefde Lopikerwaard. Hulde voor de oprichters van de Historische Vereniging Lopik. We kijken uit naar de volgende lezing!

afbeelding:
Gezicht op de Lopikerweg Oost te Lopikerkapel met rechts de Enge IJssel, 1900-1905.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Herinrichting Rustplek ‘De Snip’ in Montfoort

Als lezer van dit magazine bent u er waarschijnlijk al heel vaak langsgereden. Per fiets, auto of met de benenwagen: Rustplek ‘De Snip’ in de oksel van de M.A. Reinaldaweg (N 204) en de Provincialeweg van Gouda richting De Meern (N228), pal naast de rotonde tegenover het vroegere tuincentrum. Een onopvallend stukje grond dat – mede dankzij de WBL – al tien jaar wordt beheerd als kruidenrijk grasland, maar waar verder niet veel te beleven valt. Daar komt dit jaar verandering in.

Het begon allemaal met de kerstshop, waar Stichting Vidas Novas uit Montfoort de meest prachtige creaties verkocht voor een goed doel. De stichting, bekend van de slogan *‘Wij maken van niets iets’,* wilde de opbrengst van de kerstshop doneren aan Platform Duurzaam Montfoort & Linschoten. Wat een leuk idee, maar wat zullen we ermee doen, vroegen we ons af. Al vrij snel kwam het verrassende antwoord op deze vraag uit eigen gelederen: we gaan aan de slag met dat perceeltje van ruim 23 are, eigendom van de Provincie Utrecht, waar behalve de periodieke maaibeurten waar voor de leek verder niet veel te zien is. Oké, het werd een rustplek genoemd, omdat er in de luwte van takkenrillen twee half verborgen rustbanken staan, maar verder was het niet zo spannend. Dat vonden we jammer.

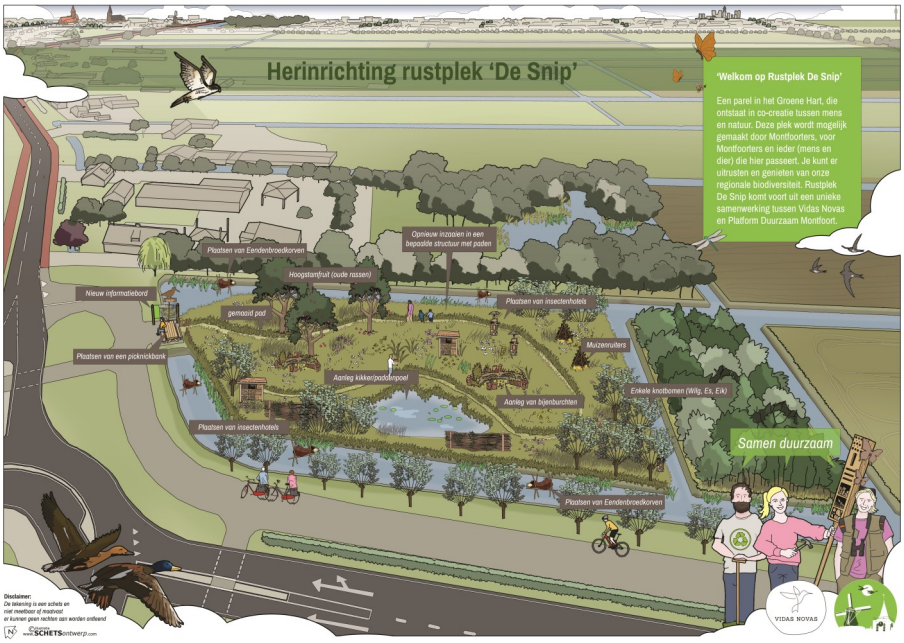
Met frisse moed zijn we als bestuur van Platform Duurzaam Montfoort & Linschoten aan de slag gegaan. Na een eerste kennismaking met een toezichthouder en beheerder van de Provincie Utrecht ter plekke, deelden wij onze ideeën om van niets weer iets te maken. De eerste reacties waren veelbelovend; de provincie was bereid om ons te helpen om ‘De Snip’ om te vormen tot *‘een aantrekkelijke plek voor mens en natuur’.* Gezamenlijk schreven we vervolgens een projectplan met daarin onze toekomstvisie voor dit perceeltje grond.

tekst: Douwe Pot, secretaris Platform Duurzaam Montfoort & Linschoten
foto: Leon Snoek
schetsontwerp: Sander de Knegt

Waar komt de benaming ‘De Snip’ vandaan?
Het is een snip(pertje) grond, een reststukje ontstaan nadat de Provincie Utrecht het perceel had aangekocht voor de aanleg van rotonde Willeskop. De provincie was van plan om hier een carpoolplaats te ontwikkelen. Na druk van de gemeente Montfoort en de WBL heeft de provincie daarvan afgezien. In plaats daarvan is natuur aangelegd. Een aanwonende heeft het perceel de afgelopen jaren beheerd.

Het schetsontwerp op het voorblad van het plan bevestigde de uitdrukking: ‘Eén plaatje zegt meer dan duizend woorden’. Iedereen die het voor het eerst zag, was vrijwel meteen om.

Wat volgde was de dagelijkse realiteit. Waar we in eerste instantie nog hoopten op een voorbereidingsperiode van enkele maanden om in het derde kwartaal van 2025 daadwerkelijk aan de slag te gaan, pakte dat iets anders uit. Een informatief gesprek over onze plannen bij de gemeente Montfoort mondde uit in een lijstje van voorwaarden waaraan voldaan moest worden voordat er gegraven mocht worden. Bodemonderzoek, archeologisch onderzoek en een ecologisch advies, uit te voeren door externe adviesbureaus, waren klaarblijkelijk noodzakelijk voordat er een omgevingsvergunning afgegeven kon worden. Er is heel wat water door de Hollandsche IJssel gestroomd voordat we uiteindelijk een ‘go’ kregen. Het ecologisch advies van Polderprof Klaas Hemke van Meekeren gaf in de herfst van 2025 de doorslag. We mochten met de herinrichting aan de slag, mits de bestemming ‘agrarisch rivierzone’ gehandhaafd zou blijven en we bomen en struiken zouden planten die de biodiversiteit van het perceel een impuls zouden geven. Verder was het belangrijk dat we de naastgelegen buren zouden informeren over onze plannen.

Dat leidde zelfs tot actief meedenken over de toekomst van ‘De Snip’. Daar waren we uiteraard heel blij mee.

In de aansluitende winterperiode zijn we met de provincie om de tafel gaan zitten om te kijken wie welke kosten voor haar rekening zou nemen, want de provincie blijft uiteraard eigenaar van de grond. Op basis van een Bruikleenovereenkomst kreeg het platform met ingang van 2026 het beheer over ‘De Snip’ en werd een projectgroep opgericht om de ontwikkelingen in goede banen te leiden. Verder kwamen er twee werkgroepen: Inrichtingselementen’ en ‘Flora & Fauna’.

In het eerste kwartaal van 2026 zijn op basis van een zogenaamde Inrichtingsstaat van de aannemer diverse gesprekken gevoerd met iedereen die graag wilde meedenken en meewerken aan de transformatie. Samen met de werkgroep Landschapsbeheer van KNNV Woerden hebben we eind februari het pestbosje aan de zuidkant van het perceel uitgedund en knotwilgen en elzen op het perceel deskundig gekortwiekt.

Enkele dagen later zijn de omringende sloten uitgebaggerd en hebben we eendenbroedkorven en vogel- en vleermuizenkasten geplaatst. Medio maart is gestart met het uitgraven van een amfibieënpoel en het maken van een ijsvogelwand en vleermuisbunker. Daarna zullen nog een bijenburcht, bijenhotel en muizenruiters worden gemaakt. Ook worden bankjes, een picknicktafel, een fietsenrek en een informatiebord geplaatst. Voor een ‘bij-vriendelijke’ omgeving zaaien we een bloemenmengsel en planten we een selectie aan hoogstamfruitbomen, kersenbomen, een solitaire lindeboom, knotwilgen, een struweelhaagje en andere struiken. Die moeten er gezamenlijk voor zorgen dat Rustplek ‘De Snip’ een nieuwe parel in het Groene Hart wordt, het resultaat van co-creatie tussen mens en natuur.

Neem eens een kijkje, de volgende keer dat u langs rijdt.

tekst: Waldien Burger
foto's: Jan van Schaik en Herbert Ziher

Jan van Schaik, zorg voor vogels, kwetsbare mensen en native Americans

Al in 1999 besloot Jan van Schaik niet mee te doen aan schaalvergroting en te stoppen als melkveehouder om zijn land op natuurlijke wijze te beheren. Hij ziet dat veel boeren gevangen zitten in regels en bij de bank. Zijn aandacht ging vooral uit naar anders omgaan met het land, met aandacht voor alles wat erop leeft. Nu zeggen we: met zoveel mogelijk biodiversiteit. In die zin was hij zijn tijd ver vooruit. Wat schapen, een paar koeien, paarden, eenden en een hond hield Jan nog wel. De grote kippenschuur achter de boerderij aan de Achtersloot in IJsselstein verbouwde hij tot zorgboerderij. Daar komen sinds 2003 zo'n veertig psychiatrische cliënten, verspreid over drie dagen in de week. De dieren spelen daarbij een rol. Franciscus van Assisi is de leidraad voor Jan. 'Beschouw iedereen en alles als je broeders en zusters, heb respect voor de hele schepping en blijf dicht bij de natuur'. Een icoon van de beschermheilige van de dieren hangt in de zorglocatie.

foto: Cor van Leeuwen, Jan van Schaik en Mischa

Plas-dras voor vogels

Als ik op een zonnige dag in maart aankom op het erf van Jan van Schaik kan ik meteen overstappen in zijn terreinwagen. Daarmee rijden we over het erf van De Achterhof richting de weilanden, hond Mischa zit aan onze voeten. Jan vertelt honderduit over zijn grote trots, zijn plas-dras weilanden. Die heeft hij nog eigenhandig uitgebreid door een dam te maken met waterpomp op zonnepanelen, waarmee hij zelf het waterpeil kan verhogen. Dat een plas-dras gebied werkt zie je meteen, het wemelt er van de vogels: meeuwen, eenden, zwanen, scholeksters en veel kieviten. Dat doet Jan zichtbaar goed: 'Straks komen ook alle steltlopers weer: kluten, plevieren, grutto's, wulpen. Ik wil graag zoveel mogelijk vogels op mijn land zien. We zijn momenteel ook druk bezig met broedkasten schoonmaken, repareren en ophangen. Voor valken, verschillende soorten uilen en natuurlijk ook voor mussen en mezen. We maaien uiteraard niet in het broedseizoen. Het liefst zie ik omliggende weilanden ook vogelvriendelijker ingericht, maar de buren vinden dat de vogels maar naar mij moeten gaan.'

Jan laat me een oude lijst van een vogeltelling in 1999 zien, toen Cor van Leeuwen op negentien dagen in maart, april en mei de vogels op zijn land telde. De lijst vermeldt in alfabetische volgorde 59 soorten die zijn waargenomen, van Blauwe reiger (altijd aanwezig) tot Zwarte Zwaan (één keer gezien). Van overtrekkende eenlingen, tot meerdere broedparen rond de boerderij en bij de plas-dras. Sommige alleen gehoord, van andere soorten zijn jongen geringd. Veel soorten komen nu nog voor, andere zijn helemaal of bijna verdwenen. Jan: 'de veldleeuwerik is echt weg. Boerenzwaluwen zien we veel minder, de patrijs is zeldzaam en echte tortelduifjes zien we ook niet meer. Maar Cor heeft in 2025 ook soorten gezien, die in 1999 niet voor kwamen: veel zilverreigers, een lepelaar, witgatje, kluut, krakeend en bergeenden.'

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

foto boven: uilenkast met bewoner

Van kippen tot Paradijsvogels
Toen Jan stopte als melkveehouder heeft hij met veel plezier drie jaar lang een paar dagen in de week rondleidingen gegeven in het Archeon. Hij bleek een echte verhalenverteller, bezoekers waren enthousiast. Ook voor kinderfeestjes draait hij zijn hand niet om: 'Ik wil graag iets meegeven over de natuur, dieren en planten'.

Sinds 2003 ontvangen Jan, zijn vrouw Annie en dochter Manon drie dagen per week kleine groepjes mensen in hun zorgboerderij. De verbouwde kippenschuur is omgedoopt tot Hof van Assisi. Hier zorgt hij voor zoveel mogelijk buitenactiviteiten. Bij de dieren en in de moestuin, de boomgaard, met wilgentenen kun je manden vlechten. Binnen is het gezellig bij de houtkachel en is er veel ruimte voor creativiteit. Aan verschillende tafels kunnen cliënten tekenen, schilderen, houtbewerken, wat ze willen. Jan ziet de cliënten allemaal als Paradijsvogels. 'Je moet leren zien wat ze nodig hebben, wie wat extra aandacht kan gebruiken, wie je even met rust moet laten. Ik merk dat ik aanvoel welke energie er is.'

Verbonden met native Americans
Jan leeft en werkt vanuit die energie en zijn intuïtie: 'ik leef in vertrouwen dat het goed is wat mijn hart mij ingeeft en beweeg mee met wat de maatschappij nodig heeft'. Hij schildert al heel lang. Meestal kleurrijk, soms een landschap, soms een Bijbels onderwerp, maar ook iets wat op Mexicaanse teksten lijkt, wat er maar in hem naar boven komt. In het Archeon ontmoette Jan een sjamaan uit Mexico: 'Die zei 'je hebt in onze taal de toekomst en het verleden geschilderd.' Ik had onder andere een medicijnsoog geschilderd. Ik kreeg een Mexicaanse poncho van hem, heel bijzonder.'

Jan is ook actief lid van de Nederlandse Actiegroep Noord-Amerikaanse Indianen, NaNai, een organisatie die de oorspronkelijke bewoners van de Verenigde Staten ondersteunt. 'Dat was een ingeving toen ik op een zondagmiddag op de radio hoorde over een bijeenkomst in Soest. Ik had het gevoel dat ik daar heen moest. Het had net zo goed een ander inheems volk kunnen zijn, de aboriginals of de Amazone-indianen, allemaal worden ze zwaar belaagd. Ik voel verwantschap, waarschijnlijk omdat ik ook de nodige tegenwerking heb gekregen toen ik mijn kop boven het maaiveld stak. Zoals bij de plannen voor mijn land en de zorgboerderij. Niet iedereen snapt waar ik mee bezig ben, maar dat geeft niet; het gaat erom wat ik belangrijk vind om te doen.'

De dingen lopen in het leven zoals ze lopen, vindt Jan: 'Het gaat er niet om wie je bent, maar wie je kent. Je leert in het leven mensen kennen, die je vervolgens dingen vragen. Aan mij om te bedenken of dat dan bij mij past of niet. Zo ben ik hier nu helemaal op mijn plek.'

foto onder: kievit en scholekster

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Fruitteelt in de Lopikerwaard

tekst: Dirk van Ziel
foto's peren: Waldien Burger
foto boven: hoogstamfruitboom in volle bloei, Herbert Ziher

Landbouw heeft het landschap van de Lopikerwaard vorm gegeven. De cultuurgrond in gebruik voor de landbouw bestaat grotendeels uit grasland. De melkveehouderij is al eeuwenlang de belangrijkste vorm van landbouw in ons gebied.

In Nederland vindt ieder jaar de landbouwtelling plaats. Op basis hiervan brengt het CBS de agrarische sector nauwkeurig in beeld. Als we de meest recente cijfers enigszins afronden, krijgen we het volgende beeld van de landbouw in ons gebied: In de Lopikerwaard zijn 300 agrarische bedrijven gevestigd, die de beschikking hebben over 10.000 hectare cultuurgrond. Die bestaat voor 85% uit grasland. Op 10% wordt groenvoer voor het vee verbouwd, zoals maïs. De meeste agrarische bedrijven zijn dan ook (melk)veebedrijven. 95% van de cultuurgrond in de Lopikerwaard moet ruimte bieden aan en de voeding produceren voor een omvangrijke veestapel: 25.000 runderen, 5500 schapen, 2000 geiten en 400 paarden en pony's.

De professionele fruitteelt is daarbij vergeleken maar een kleine sector: op bijna 300 hectare wordt intensief fruit geteeld; dat is dus maar 3% van de totale cultuurgrond. In deze fruitteelt zijn 40 bedrijven actief; ongeveer 20 grotere fulltime bedrijven en 20 parttime bedrijven met één of enkele hectares fruit. Deze onderverdeling is een schatting op basis van praktijkkennis, want het CBS maakt dit onderscheid niet. De intensieve beroepsfruitteelt is gevestigd in het zuidoostelijk gedeelte van de Lopikerwaard op de iets hoger gelegen vruchtbare rivierklei.

We treffen echter in de gehele waard fruitbomen aan, omdat we in ons gebied ook een omvangrijke hobbymatige fruitteeltsector kennen. De omvang en samenstelling van de beroepsfruitteelt zijn nauwkeurig bekend, maar over deze hobbyteelt zijn helaas helemaal geen cijfers beschikbaar. Het aantal mensen dat hobbymatig fruit teelt is veel groter dan de groep professionele fruittelers. De economische waarde van de beroepsmatige fruitteelt is natuurlijk groter, maar als het gaat om de landschappelijke en ecologische waarde dan is die bij de hobbyteelt hoger. De verschillen tussen de hobbyteelt en de professionele teelt zijn in allerlei opzichten groot.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

….Toch wordt een groot deel van het hier geteelde fruit geëxporteerd naar andere landen. Daar staat tegenover dat wij weer veel appels en peren importeren uit landen als Chili en Nieuw-Zeeland. Dit is natuurlijk een volkomen overbodig gesleep met voedsel over de wereld. ….

Professionele fruitteelt

De beroepsmatige fruitteelt vinden we vooral in de dorpen Benschop en Jaarsveld en ook nog wel in Lopikerkapel en Blokland. Bij deze dorpen wordt het weidelandschap afgewisseld met laagstamboomgaarden. In Benschop zijn vanouds ook fruithandelsbedrijven gevestigd: bedrijven die vaak zelf fruit telen en daarnaast de oogst van andere fruittelers kopen, koelen, sorteren en verhandelen.

In de moderne boomgaarden staan gemiddeld 3000 bomen op een hectare. Deze bomen zijn vaak twee meter hoog en één meter breed en ze staan op een zwak groeiende onderstam. Bij de peren staan de bomen op onderstam Kwee C en bij de appels is dat M9. Appels en peren kun je op veel verschillende onderstammen kweken, deze twee onderstammen worden in de moderne fruitteelt het meest gebruikt. Aan deze kleine bomen wordt met veel vakmanschap elk jaar 20 tot 30 kilo mooi fruit geteeld; op één hectare kan jaarlijks 50 ton of meer fruit groeien. De oogst is van eind augustus tot begin oktober en wordt vooral uitgevoerd door arbeidsmigranten uit Oost-Europa. Zij werken hier vijf of zes weken en wonen meestal op het bedrijf zelf.

In de Lopikerwaard worden vooral peren geteeld en in mindere mate appels. De perenteelt is de laatste tijd duidelijk rendabeler dan de appelteelt en daarom rooien telers soms de appels en vervangen ze door peren. In de moderne fruitteelt worden maar een beperkt aantal rassen geteeld. Bij de peren is dat vooral Conference en bij de appels Elstar. Daarnaast worden de volgende perenrassen geteeld: Doyenné de Comice en Beurré Alexander Lucas en bij de appels zijn dat Jonagold en Rode Boskoop. In de fruitteelt is men altijd op zoek naar nieuwe en betere rassen. Over de hele wereld zijn veredelingsbedrijven bezig om nieuwe appel- en perenrassen te ontwikkelen door kruising van bestaande rassen. Tegenwoordig worden de nieuwe rassen gepatenteerd en als clubras op de markt gebracht; dat betekent dat alleen de telers die aangesloten zijn bij een club deze rassen mogen aanplanten. Ook in ons gebied worden deze clubrassen nu aangeplant; bij de peren Xenia en bij de appels Kanzi, Sprank en nog enkele andere rassen.

Een aantal fruittelers verkoopt in een winkel aan huis een deel van het fruit direct aan de consument, maar het grootste deel van het hier geteelde fruit wordt verkocht via handelshuizen en coöperaties. Dit fruit komt maar voor een klein deel in de Nederlandse supermarkten terecht. Het meeste fruit wordt geëxporteerd. In Nederland worden meer dan genoeg appels en peren geteeld om de hele bevolking het hele jaar door te voorzien van een ruim assortiment mooi fruit. Toch wordt een groot deel van het hier geteelde fruit geëxporteerd naar andere landen. Daar staat tegenover dat wij weer veel appels en peren importeren uit landen als Chili en Nieuw-Zeeland. Dit is natuurlijk een volkomen overbodig gesleep met voedsel over de wereld.
In ons gebied worden dus zeer professioneel appels en vooral peren geteeld. Deze intensieve fruitteelt vereist grote deskundigheid en vakmanschap om met zeer uitgebalanceerde snoei, bemesting en gewasbescherming mooie appels en peren te telen. Deze manier van fruit telen is pas na de Tweede Wereldoorlog ontstaan. Daarvóór is fruit eeuwenlang op een extensieve wijze geteeld aan hoogstambomen als onderdeel van een gemengd boerenbedrijf.

foto: peren St. Remy

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

In de eerste helft van de vorige eeuw zijn zwak groeiende onderstammen ontwikkeld en werd het mogelijk om op kleine bomen fruit te telen. Het werd toen ook mogelijk om ziekten en plagen te bestrijden met chemische middelen. Daardoor konden bedrijven op veel grotere schaal intensief fruit telen. Na de Tweede Wereldoorlog zijn deze moderne fruitteeltbedrijven ontstaan. Deze breuk met het verleden heeft zich in de kersenteelt pas zeer recent gemanifesteerd. In de tweede helft van de vorige eeuw werden de kersen nog geteeld in hoogstamboomgaarden. Rond de laatste eeuwwisseling zijn laagstamboomgaarden op zwakke onderstammen aangelegd en werd het mogelijk om veel intensiever kersen te gaan telen. We vinden enkele moderne kersengaarden bij IJsselstein en langs de IJssel bij Montfoort en Oudewater. Deze boomgaarden zijn tijdens de oogst volledig overdekt om de kersen te beschermen tegen vogels en regen. In de hoogstamboomgaarden was dit niet mogelijk en bij veel regenval scheurden de kersen kapot en vogels konden veel schade aanrichten. Deze eeuw is er echter nog een veel groter gevaar voor de kersenteelt ontstaan: de uit Japan afkomstige Suzuki vlieg. Dit insect legt eitjes in kersen die vervolgens gaan rotten, daarom worden de moderne kersenopstanden ingepakt in insectengaas. Kersen telen in de open lucht is nu vrijwel onmogelijk geworden. De kersentelers verkopen hun kersen zo veel mogelijk direct aan de consumenten bij de boomgaard.

foto: peren Williams

De niet-professionele fruitteelt

Verspreid in de hele Lopikerwaard treffen we hobbymatig vorm van fruitteelt aan. In België noemen ze dit de liefhebbersteelt. Om het verschil aan te geven met de intensieve beroepsmatige teelt worden de volgende termen ook wel gebruikt: amateurfruitteelt, kleinschalige fruitteelt of extensieve fruitteelt. Het gaat hier om hoogstambomen die als erfbeplanting rond boerderijen en voormalige boerderijen staan, solitaire fruitbomen, de fruitboompjes in (volks-)tuinen en ook fruitbomen die in gemeentelijk bezit zijn. In alle gevallen is men voor het inkomen niet afhankelijk van de fruitopbrengst; het fruit is vaak voor eigen gebruik en soms wordt het (aan de weg) verkocht als een kleine bijverdienste.

Bij de hobbytelers is de appel favoriet, peren en walnoten komen op plek twee en drie en pruimen en kersen op vier en vijf. Heel af en toe heeft iemand ook nog wat andere fruitsoorten zoals mispel, moerbei, kweepeer, tamme kastanje. Het fruit wordt soms aan kleinere bomen geteeld, maar meestal aan hoogstambomen. De niet professionele fruitteelt lijkt daarom veel meer op de extensieve fruitteelt zoals we die kenden tot voor de Tweede Wereldoorlog. Ook de geteelde rassen zijn rassen uit vroeger tijden. Bij de appels zijn dat onder andere Goudreinet, Sterappel, Notarisappel, Glorie van Holland, Lemoenappel, Yellow en Bellefleur. Bij de peren zijn dit onder meer Kruidenier, Légipont, Juttepeer, Beurré en Suikerpeer. Zoete appels en stoofperen komen we in de hobbyteelt ook nog wel tegen. Dit zijn typisch Nederlandse rassen die vroeger erg populair waren en als groente gegeten werden. Eigenlijk jammer dat deze traditie verdwenen is, maar het past niet meer in de moderne, snelle keuken om een pannetje met zoete appels of stoofperen enkele uren op een zacht vuurtje te laten pruttelen.

…. Kersen telen in de open lucht is nu vrijwel onmogelijk geworden. De kersentelers verkopen hun kersen zo veel mogelijk direct aan de consumenten bij de boomgaard. ….

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

…. Snoeiwijzen verschillen per fruitsoort. ….

In de particuliere teelt wordt het fruit meestal niet bespoten; de natuur gaat zijn gang. Fruitbomen kunnen last hebben van schimmels en insecten die de bomen en het fruit aantasten en beschadigen. Door niet in te grijpen, ontstaat een natuurlijk evenwicht tussen schadelijke schimmels en insecten en hun natuurlijke vijanden. De uiteindelijke schade kan dan best meevallen. In een goed groeiseizoen, zoals vorig jaar, kan men toch veel mooi fruit plukken. Bij veel nat weer kunnen appels en peren wel problemen hebben met vruchtboomkanker en schurft, de twee meest voorkomende ziekten. Het is daarom belangrijk om bij nieuwe aanplant voor robuuste rassen te kiezen, sterke rassen die minder gevoelig zijn voor deze ziekten. In particuliere tuinen en boomgaarden staan dus veelal oude fruitrassen, die veel robuuster zijn dan nieuwe rassen als Golden Delicious en Jonagold.

Het onderhoud van de fruitbomen loopt nogal uiteen: we zien goed verzorgde en gesnoeide bomen maar ook min of meer verwaarloosde bomen. De kennis om bomen goed te onderhouden ontbreekt vaak. Vroeger waren er in ieder dorp wel mensen die hoogstamfruitbomen konden verzorgen, snoeien en om-enten; deze kennis is verdwenen. Maar AI is inmiddels op dit gebied best goed geworden: als je chatgpt een goede omschrijving van je boom geeft, produceert hij een redelijk goed snoei-advies.

Snoeiwijzen verschillen per fruitsoort. Walnoten moet je zo min mogelijk snoeien en altijd als het blad aan de bomen zit. Kersen en pruimen vragen ook maar beperkte snoei en dat mag absoluut niet in de winter gebeuren. Appels en peren vragen meer snoei, dat kan dan wel weer goed in de winter.

Het beste is om ze elk jaar te snoeien, maar oudere bomen kun je ook om de twee jaar snoeien. Het is belangrijk dat de kroon niet dicht groeit maar open blijft, dan groeien er meer en mooiere appels en peren aan de boom.

De gemeenten in de Lopikerwaard hebben veel hoogstamfruitbomen in beheer. IJsselstein was honderd jaar geleden niet groter dan de huidige binnenstad. Die was toen volledig omringd door hoogstamfruitboomgaarden. In de stad zelf waren mandenmakerijen gevestigd, die de manden maakten waarin het fruit geplukt en vervoerd werd. De hoogstamboomgaarden hebben plaats moeten maken voor stedelijke bebouwing en wegen. Bij uitbreiding van de stad zijn enkele boomgaarden gespaard en opgenomen in het stedelijk groen. In de wijken Achterveld en Zenderpark zijn ook nieuwe boomgaarden en bomenrijen tussen de woningen aangelegd. Deze hoogstambomen zijn 25 jaar geleden op deskundige wijze aangeplant. Deskundigheid die toen op het stadhuis aanwezig was; dat is nu zichtbaar niet meer zo.

De gemeente Lopik heeft als onderdeel van het natuurgebied De Lopikerhout een mooie hoogstamboomgaard in beheer met streekeigen rassen. Het bijzondere bij deze boomgaard zijn de bolle akkers met daartussen de diepe greppels voor de natuurlijke drainage. Het overtollige water moet bij fruitbomen altijd snel afgevoerd, deze natuurlijke drainage was vroeger gebruikelijk in boomgaarden.

De gemeente Montfoort onderhoudt een hoogstamboomgaard in het stadspark, ook met streekeigen fruitrassen. In deze boomgaard staan naast appels en peren ook Reine Claude pruimen, Kwetsen en Kroosjes. Vroeger stond bij vrijwel elke boerderij wel een boom met Kroosjes: kleine pruimen die begin juli al rijp zijn.

De toekomst

De verschillen tussen de professionele en de hobbymatige fruitteelt zijn groot, maar ze hebben wel gemeen dat de toekomst er goed uit ziet. In de beroepsmatige fruitteelt worden tegenwoordig hoofdzakelijk peren geteeld. De teelt van peren is de laatste jaren rendabel en de vooruitzichten zijn wat dat betreft goed.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

De omvang van de professionele fruitteelt in de Lopikerwaard zal daarom de komende jaren waarschijnlijk stabiel blijven. In de moderne perenteelt zullen in de nabije toekomst allerlei innovatieve machines gebruikt worden om het werk met nog grotere precisie uit te voeren. Er zullen ongetwijfeld nieuwe rassen aangeplant worden, maar Conference zal nog lange tijd het hoofdras blijven.

De niet-professionele fruitteelt vindt vooral plaats aan hoogstamfruitbomen, die een grote landschappelijke en ecologische waarde hebben. Daarom wordt aanplanten en soms ook onderhoud gesubsidieerd. Dit wordt in ons gebied georganiseerd door het Collectief Lopikerwaard. Het streven van de overheid is om zoveel mogelijk bomen aan te planten, ook op cultuurgrond die in gebruik is bij melkveebedrijven. In dat kader worden agroforestry projecten gestimuleerd met subsidies.

Hierbij worden struiken en bomen op percelen akkerbouwgrond en grasland geplant. Dat heeft allerlei voordelen: meer biodiversiteit, gevarieerder landschap en schaduwwerking voor vee. In de agroforestry zijn fruitbomen prominent aanwezig. In de toekomst zullen wellicht ook in de Lopikerwaard dit soort projecten gerealiseerd worden. Door deze ontwikkelingen zal de hoeveelheid hoogstamfruitbomen in ons gebied zeker toenemen.
Ook in kleinere particuliere tuinen neemt het aantal fruitbomen en -struiken toe. Omdat het hier steeds warmer wordt, planten mensen uitheemse fruitsoorten afkomstig uit warmere gebieden. Op beschutte warme plaatsen zien we olijf- en vijgenbomen aangeplant, ook nashi-peren en abrikozen doen het goed in een gewone tuin. Inheemse fruitsoorten, appels, peren en pruimen worden gelukkig ook steeds vaker in tuinen geplant, want wat is er lekkerder dan fruit uit eigen tuin.

…. De niet-professionele fruitteelt vindt vooral plaats aan hoogstamfruitbomen, die een grote landschappelijke en ecologische waarde hebben. ….

foto: laagstamfruitboom in volle bloei, Herbert Ziher

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Beeld "De Benschopper beer": Ineke van Dijk, brons

tekst: Waldien Burger
met dank aan Theo van Berkel ***www.vanberkelbeelden.pictures*** *en Carla Brokking voor de historische vindplaatsen*

De Benschopper beer

Op de hoek van het Dorp en de Oranje Nassaustraat in Benschop staat een wat onooglijk beeld van een beer. Met zijn wat hoekige vormen en staand op vrij korte poten is het geen toonbeeld van kracht, zoals we in natuurfilms meestal zien. Aan de andere kant strookt dit beeld misschien daardoor wel beter met de oorsprong van zijn verschijning in Benschop.

De Benschopper beer verwijst naar de bijnaam van Benschoppers als 'De Berenschieters'. En die verwijzing is gebaseerd op een verhaal waarvan een aantal versies de ronde doen. Wanneer het verhaal zich afspeelde is niet bekend. De oudste vindplaatsen zijn in de *Leeuwarder Courant* in 1909, *Het Rotterdamsch Nieuwsblad* van 1911, *De Volksstem* van 1912 en het *Utrechts Nieuwsblad* van 1938.

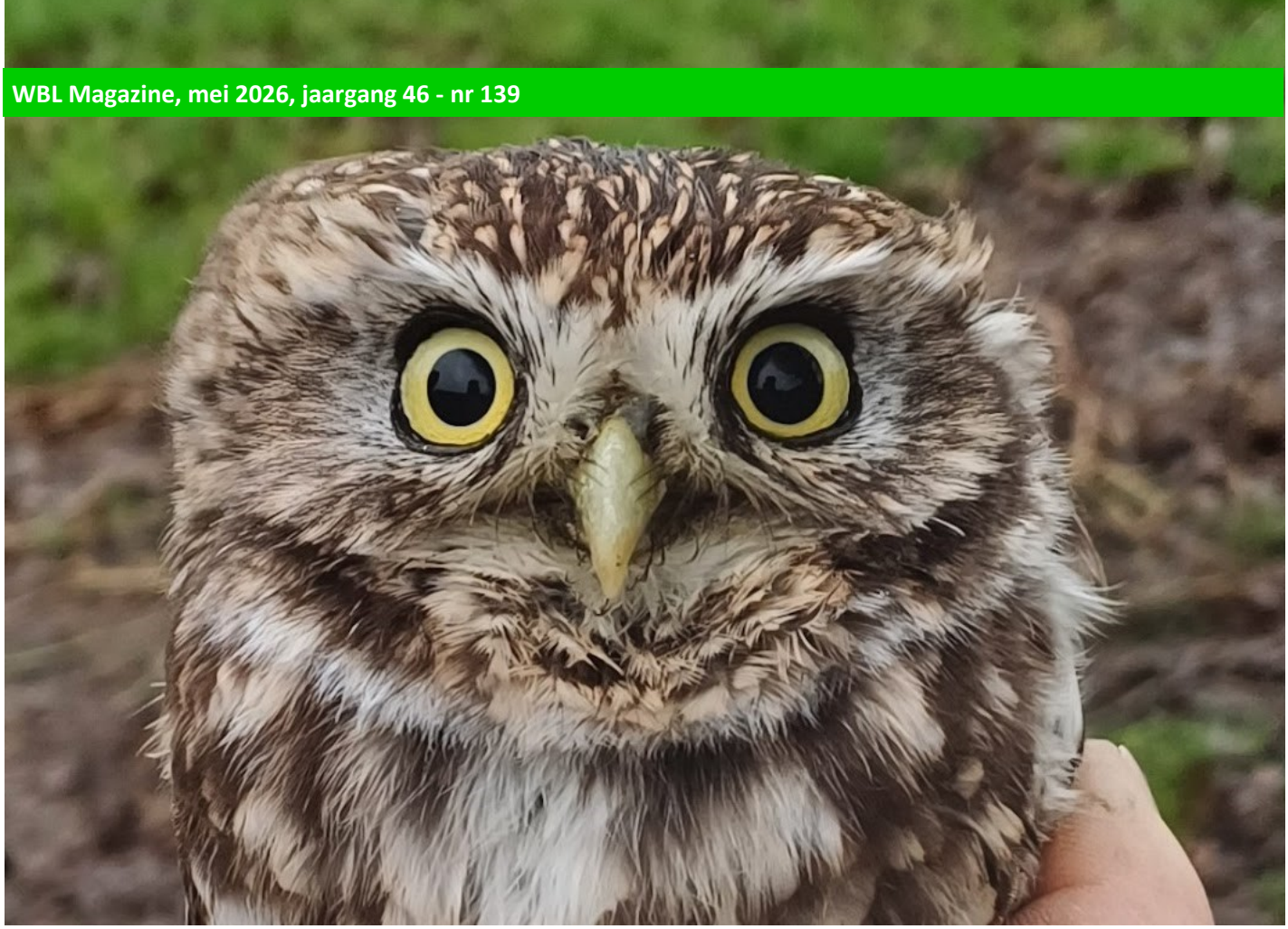
In artikelen over spot- en scheldnamen van inwoners van steden en dorpen worden de Benschoppers als Berenschieters genoemd. In een tijdschrift uit 1946, *Het Schouwvenster*, wordt het hele verhaal uitgebreid uit de doeken gedaan. Hoe iemand op een boerderij op een mistige avond in het najaar een staande beer ziet en anderen waarschuwt. Ze halen een buurman met een geweer om de beer uit te schakelen. Die schiet een keer, maar de beer geeft geen krimp. Als ze dichterbij komen blijft de beer staan, totdat ze beseffen dat het geen beer is, maar dat een boer aan het eind van de dag een kruiwagen rechtop heeft gezet. In de mistige duisternis zag dat er heel anders uit... Vanaf dat moment worden Benschoppers 'berenschieters' genoemd. Eerst was de naam Berenschieters ironisch bedoeld, maar gaandeweg werd het een geuzennaam. In het logo van verschillende clubs en bedrijven in Benschop komt de beer nog voor.

Het bronzen beeld is van Ineke van Dijk (Gouda, 1940). Volgens de *Zenderstreeknieuws* van 24 maart 1976 heeft het in afwachting van plaatsing aan de Oranje Nassaustraat ongeveer vijf jaar op de binnenplaats van het gemeentehuis van Benschop gestaan. Dat zou betekenen dat Ineke van Dijk het beeld in of rond 1971 heeft ontworpen. Toen aan de Oranje Nassaustraat de bouw van een supermarkt en een filiaal van de Rabobank was voltooid, kon het beeld worden overgebracht.

Aan het eind van het Benedeneindse Klompenpad staat een grote kruiwagen als illustratie van het verhaal van de berenschieters.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

tekst: Irene Schuller
foto steenuil – Gijs van Kempen

Duurzaam tuinieren

Het jaar van de Steenuil

2026 is het jaar van de steenuil, een goede reden om aandacht te besteden aan deze iconische erfbewoner. Steenuilen kwamen vroeger veel algemener voor dan nu. De kleinschalige, rommelige erven boden destijds alles wat een steenuil nodig heeft. Een boomgaardje, een mesthoop, een rij knotwilgen, een weitje met een hek er omheen, een composthoop en een takkenril. Al die verschillende elementen geven biodiversiteit op een erf en daar varen steenuiltjes wel bij.

Steenuilen horen bij boerenerven. In de Lopikerwaard is veel lintbebouwing en het zou heel mooi zijn als er aansluitend op alle erven territoria zouden zijn. Steenuilen hebben graag steenuilen als buren en de jongen die in het najaar zelf op zoek gaan naar een territorium blijven bij voorkeur dicht bij huis. Als ze een territorium hebben dan blijven ze daar wonen en een paartje blijft levenslang bij elkaar. Als één van de twee overlijdt dan komt er ruimte vrij voor een jonge steenuil die die plek kan innemen.
Helaas zijn veel moderne erven niet geschikt als leefgebied. Het is niet zo'n drama als langs een bebouwingslint één erf niet geschikt is. Maar als de meerderheid van de erven niet geschikt is dan is de kans groot dat daar de steenuilen helemaal verdwijnen. En wie vindt het nou niet leuk om steenuilen op zijn erf te hebben?

Wat steenuilen eten
De eerste levensbehoefte van alles wat leeft is voedsel en steenuilen doen wat dat betreft helemaal niet zo moeilijk. Ze eten graag muizen maar ook kevers, dagvlinders, nachtvlinders, langpootmuggen en regenwormen. In een slecht

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

muizenjaar kunnen ze dus overschakelen op ander voedsel, hoewel dat niet ideaal is. Je moet heel veel regenwormen vangen voor de hoeveelheid eiwitten van één muis. Wie op een erf woont kan veel doen om te zorgen dat er muizen zijn. Vooral niet te netjes zijn. Ieder rommelhoekje is een goede plek voor muizen. En variatie: kort gemaaid gras, een ruige slootkant, kruidenrijk gras en een hoekje waar nooit iemand wat aan doet. Een composthoop levert ook altijd muizen op. Ze zitten graag in het meest verse deel van de compost waar nog blaadjes en takjes herkenbaar zijn. Het is nog lekker los en ze knabbelen ongetwijfeld van het onkruid of het gras wat op de hoop ligt. Echt heel goed voor muizen maar ook voor andere diersoorten is een takkenril. Die maak je door twee rijen palen (of wilgentakken) ongeveer een meter uit elkaar in de grond te slaan. Daartussen leg je snoeihout, heel handig om al je snoeihout op eigen erf kwijt te kunnen. Je creëert niet alleen een habitat voor muizen maar ook voor winterkoninkjes en roodborsten, die erin nestelen. Egels slapen en overwinteren graag in een takkenril en heel veel insecten vinden er een schuilplaats. Een andere optie is een muizenruiter. Het woord zegt het al, speciaal voor muizen. Die bouw je door een wigwam van bijvoorbeeld wilgentakken te maken en het binnenste op te vullen met snoeihout en gras. Muizen (en veel andere diersoorten) vinden er beschutting en de uiltjes hebben heel snel door dat ze daar muizen kunnen vinden. Bijkomend voordeel is dat de muizen daar nestelen en niet in je schuur of stal. De houtstapel met gezaagde houtblokken voor de kachel voldoet trouwens ook, net als een takkenhoop.

Uitkijkpunt

Steenuilen jagen graag vanaf een uitkijkpunt, een paaltje. Als ze een prooi ontdekken laten ze zich naar beneden vallen om de prooi te pakken. Doordat op de meeste percelen geen koeien meer lopen zijn veel hekken met paaltjes verdwenen, ze staan de moderne maaimachines in de weg. Gelukkig is op veel erven een boomgaardje aanwezig. De fruitbomen worden vastgezet met boompalen en daar maken onze uiltjes graag gebruik van.

Holle bomen

Naast voedsel is huisvesting heel belangrijk om te overleven. Steenuilen slapen en nestelen graag in een hol in een oude boom. Op een erf is dat vaak een oude knotwilg of een fruitboom maar een oud rommelig schuurtje valt ook vaak in de smaak. Op moderne strakke erven is dat allemaal niet voorhanden, maar gelukkig plaatsen steeds meer erfeigenaren een speciale nestkast en dat werkt: heel veel steenuilen kruipen tegenwoordig in een nestkast uit het ei. Als je er goed over nadenkt is het bizar natuurlijk, die beestjes hebben zich eeuwenlang zelf gered en nu moeten wij een huis alias kraamkamer voor ze bouwen. Maar goed, op deze manier overleven ze in elk geval, dus het bouwen en plaatsen van een nestkast loont de moeite.

Als de huisvesting en de voedselvoorziening op orde zijn, zijn we er nog niet. Er zijn veel gevaren waardoor vooral jonge steenuilen voortijdig omkomen. Ze verlaten de nestkast als ze nog niet goed kunnen vliegen; als ze dan op de grond vallen lukt het ze vaak wel om weer omhoog te klimmen. Maar op dat moment zijn ze heel kwetsbaar voor katten en roofdieren! De kat binnen houden is zinvol en je kunt de uiltjes ook helpen door een hoop takken onder de boom te leggen. Ze kunnen dat gebruiken als opstap en om zich te verstoppen voor een eventuele kat.

Verdrinking komt ook voor, soms in een drinkbak voor vee. Een plankje waarlangs ze eruit kunnen kruipen is de eenvoudige oplossing. Helaas worden ze nog wel eens aangereden in de wegberm. Ze vinden daar vaak een paaltje of een hek om op te zitten en in de wegberm zitten vaak muizen. Een goede oplossing daarvoor is er niet maar ik kan me toch voorstellen dat ze de voorkeur geven aan een rustig erf als daar voldoende voedsel voorhanden is.

Er valt nog heel veel meer te vertellen over steenuilen en wat je als erfbewoner kan doen om het ze naar de zin te maken, maar dat voert hier te ver. Voor wie interesse heeft voeg ik een aantal links toe waar heel veel informatie te vinden is.

https://www.steenuil.nl/userfiles/Handboek.pdf

https://noordmolen-twickel.nl/muizenruiter/

https://www.steenuil.nl/nestkasten

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

DE HOOGEBOOMSBRUG IN ACHTHOVEN

door Hans Ellenbroek

foto bovenaan pogina: de Hoogeboomsbrug gezien naar her zuiden met aan de overkant de brugwachters-woning. Foto ca. 1925.

afbeelding hieronder: Kaart van Achthoven uit 1771 met in het midden herberg De Hogenboom en de Hoogeboomsbrug.

Een brug bij herberg De Witte Swaen

De woning Achthoven-West 10 in Montfoort was wellicht al in de zestiende eeuw een herberg langs het zandpad van Mastwijk naar IJsselstein en De Meern. Op de witte voorgevel van de woning prijkt de naam 'De Witte Swaen' naar de herberg, die daar was gevestigd. Onder deze naam komt de herberg voor in een akte uit 1652, maar daarna werd de herberg altijd 'De Hogenboom' genoemd.

Omstreeks 1650 besloten de Staten van Utrecht om een brug te maken bij deze herberg over de rivier de IJssel met aan de overzijde van de brug een nieuw zandpad als doorsteek naar het zandpad dat van Heeswijk naar IJsselstein liep via de Achtersloot. De doorsteek werd Nieuwe Dijk of Hoogeboomslaan genoemd. De brug kreeg de naam 'Hoogeboomsbrug', genoemd naar een hoge boom, die daar heel lang had gestaan, maar waarschijnlijk nog niet zo lang geleden was omgevallen of omgehakt. Waar het erf van herberg De Witte Swaen grensde aan de IJssel werd in 1652/1653 de brug gebouwd met aansluiting op het nieuwe zandpad. Het pad liep aan de noordzijde door over het erf van de herberg en sloot aan op het zandpad van Mastwijk naar de Noord-IJsseldijk en de Meerndijk.

De bouw van de Hoogeboomsbrug in 1652/1653

Over de bouw van de brug over de IJssel is een akte bewaard gebleven met de 'Voorwaarden van aanbesteding' uit 1652: 'De gedeputeerden van de Staten 's Landts van Utrecht consenteren bij dese dat dienvolgen sal worden besteedt, geleijt ende gemaeckt de Brugge over de reviere d'Isele omtrent der Stede Montfoort daer den hoogen boom aldaer gelegen heeft'.

Uit de voorwaarden van aanbesteding blijkt dat de brug geheel van hout werd gemaakt met vier rijen van vier staande palen van elf duim (ca. 29 cm) vierkant eikenhout, zonder spint of olm, de acht

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

middelste palen met een lengte van 19 voeten (ca 6 m), de acht aan de zijden elk 12 voeten (ca. 3,75 m). Met planken van ca. 8 cm breedte en ca. 5 m lengte. Er waren houten sloffen, regels, ribben en schoeiplanken met palen nodig. De aannemer moest alle benodigde spijkers leveren, zowel groot als klein. De totale kosten waren begroot op 325 tot 350 gulden. Op 30 maart 1653 meldden de heren van Heeswijk aan de Staten van Utrecht dat de bouw van de brug klaar was, evenals het nieuwe zandpad in Heeswijk en het vernieuwde zandpad langs de Meerndijk.

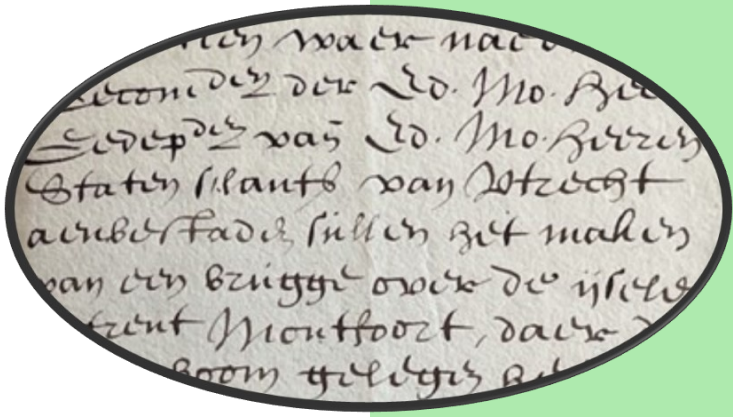
De herbergier van de Witte Swaen, Adriaen Wijerden stelde in 1652 met een akte zijn erf ter beschikking voor de bouw en het leggen van de brug en beloofde, mede namens zijn erfgenamen, dat alle mensen, paarden en wagens te allen tijde over zijn erf naar de brug mochten rijden en dat hij het pad over zijn erf op eigen kosten zou onderhouden. Ongetwijfeld werd zijn klantenkring groter nu reizigers vanaf IJsselstein, De Meern, Heeswijk, Montfoort en Linschoten via de brug sneller hun bestemming konden bereiken.

Verwoesting van de brug in 1672

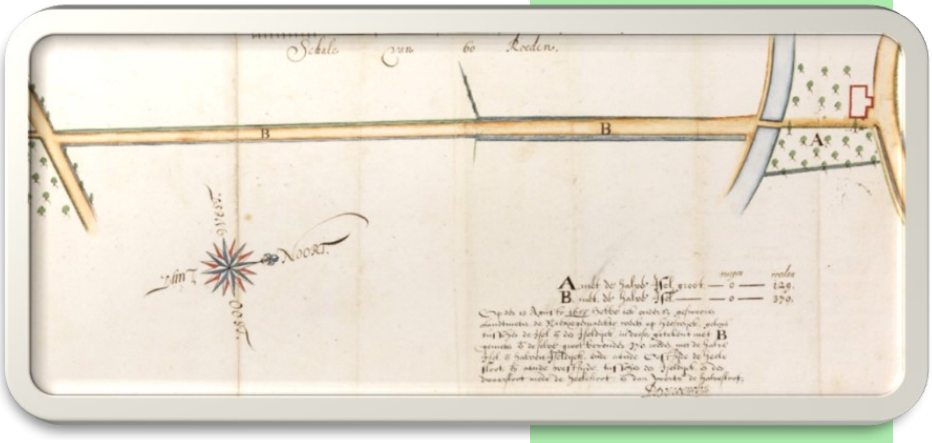
In 1672 vielen de Fransen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden binnen, omdat Lodewijk XIV de noordgrens van Frankrijk wilde verleggen naar de Neder-Rijn. De oorlog eindigde in 1678 met de Vrede van Nijmegen. Bij hun terugtocht bliezen de Fransen het oude kasteel van Montfoort op. Ook de Hoogeboomsbrug moest het ontgelden in deze oorlog, maar waarschijnlijk hebben de soldaten van de republiek de brug in 1672 zelf vernield om het oprukken van de Fransen te bemoeilijken.

Op 29 september 1676 verzochten de bestuurders en burgers van de stad en het land van Montfoort de Staten van Utrecht om de helft te betalen van het herstellen van de Hoogeboomsbrug: ‘Geve oitmoedelike te kennen de behierders ende borgers der stede Montfoort dat het U Ed. Mog. nu eenige jaren geleden belieft heeft te doen maecken de houte brugge over de IJssel tusschen Achtoven ende Heeswijck, tot gerieve niet alleen vande Susteren, maer oock van alle passagiers, soo met de wagen, te peert en te voet gaende van Utrecht over Montfoort nae Hollandt, welcke houte brugge met de franse invasie is om ver geraeckt ende de Susteren wel gaerne sagen dat de voors. brugge (waer van het meer tendele van t’ hout noch is gebercht ende bij de hant) wierde gerepareert ende herstelt, welck defect ende reparatie volgens aenpresentatie sal konne gemaeckt worden om drie hondert ca. gulden…’.

Het werk aan de brug werd op 27 februari 1677 openbaar aanbesteed en gegund voor de som van 480 gulden, vermeerderd met 20 gulden voor het graafwerk door derden. Het hout van de oude brug moest voor het hergebruiken worden gevisiteerd door twee onpartijdige meester-timmermannen. Bijkomende kosten, zoals voor het maken van het bestek, de trekgelden, een fooi voor de timmerlieden en de onkosten van schout en bode bedroegen 27 gulden, zodat het totaal kwam op 527 gulden, waarvan de helft ten laste van de provincie.

afbeelding: fragment van het begin van de voorwaarden van aanbesteding van de brug over de IJssel d.d. 18 augustus 1652.

afbeelding onderaan: kaart van het nieuwe zandpad in Heeswijk tussen de IJssel en de (Zuid-) IJsseldijk, getekend in 1655 door D. van Groenou. Rechts boven herberg De Witte Swaen met links daarvan de Hoogeboomsbrug.

foto rechtsboven: Nieuwedijk of Hoogeboomslaan anno 2024.

Aan de Noord-IJsseldijk in Achthoven ligt nog meer religieus erfgoed. Het erf en de grond van de boerderij met het huidige adres Achthoven -Oost 15 behoorde tot het onroerend goed van het Leeuwenbergh Gasthuis of Pesthuis in Utrecht. Op de polderkaart van 1740 waren dat de percelen 190 en 191. Het is mogelijk dat daar een huis heeft gestaan voor de verzorging van zieken als dependance van het Pesthuis, maar het was in ieder geval een inkomstenbron.

Het vrouwenklooster

Uit het schriftelijk verzoek in 1676 blijkt dat het herstellen van de brug heel belangrijk was voor de 'Susteren'. Daarmee werden de vrouwelijke kloosterlingen bedoeld van het convent van Vrouwenklooster in Utrecht, dat na de hervorming 'geprotestantiseerd' was en onder controle stond van de Ridderschap van Utrecht. Het lijkt erop dat een boerderij in Achthoven als satellietlocatie werd gebuikt door het benedictinessen Vrouwenklooster in De Bilt, waar later het KNMI werd gevestigd. Al in 1352 was sprake van het eigendom van dat klooster van een halve morgen land in Achthoven, waar later nog omringend land bijkwam. Waarschijnlijk werd daar in 1676 door de zusters van het convent van Vrouwenklooster een boerderij geëxploiteerd, waarvan de opbrengst besteed werd aan goede doelen. Deze boerderij zal op de plek hebben gestaan van de boerderij met zomerhuis met het huidige adres Achthoven-Oost 5, die van oudsher 'Het Klooster' wordt genoemd. Op de polderkaart van 1740 van IJsselstein staat deze getekend in het perceel 224.
In 1709 werd het betreffende perceel samen met naburige percelen van het Vrouwenklooster door de Ridderschap verkocht aan Hendrik Schoormond uit Utrecht, die rijk was geworden als bontwerker. Hij betaalde 3.000 gulden voor de 13 morgen, waarvan 3 in de baronie van IJsselstein lagen en 10 aangrenzende morgen in het gerecht Achthoven. Zijn onroerend goed werd ondergebracht in de fundatie Schoormond, die volgens het testament van zijn kinderen Hermanus en Hillegonda uit 1742 in werking trad na de dood in 1764 van de langstlevende Hillegonda. De betreffende boerderij is nog steeds eigendom van de fundatie (nu stichting Hillegonda Schoormond) en wordt gepacht door de familie Vlooswijk. Wanneer de zusters in Achthoven stopten met hun werk is niet bekend.

Vernieuwing van de Hoogeboomsbrug in 1697 en 1728

Op woensdag 17 december 1697 vond in herberg De Hogenboom van herbergier Cornelis Ruwen de aanbesteding plaats van het vernieuwen van de Hoogeboomsbrug. De kosten werden geschat op 1.159 gulden, waarvan de Gedeputeerde Staten van Utrecht weer de helft betaalde. De andere helft moest betaald worden door de Stad en het Land van Montfoort, die ook 'gehouden sullen zijn de voorseite brugge van tijd tot tijd na behoren te onderhouden'.
Er is geen bestek bewaard van de vernieuwing van de brug in 1697, maar er is wel een bestek gevonden uit 1728 van het 'vermaaken en repareeren van het timmerwerk behoorende aan de Hoogeboomsbrug'. In het bestek stond dat de aannemer de leuningen aan weerszijden van de brug moest afbreken, samen met de planken spijkerschoon maken en waar nodig vervangen. Hij moest de brug ter lengte van 75 voeten en ter breedte van 14 voeten bekleden met 'eijken weselse plancken van vijf uit een voet, deselve wel digt tegen een te strijken ende te drijven ende wel vast op alle leggers te spijkeren'.

Vervolgens moest hij de brug bekleden met 'een rok van grijnen noordse deelen van anderhalf duijm dik en 12 voet lang, deselve wel digt tegen een te drijven en met vijf rijen dubbelde wel vast te spijkeren zoo lang als de geheel brug is en aan beijde zijden de eijndens van de deelen schuijn af te hakken'.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

afbeelding: detail van de polderkaart van 1740 met boerderij Het Klooster op perceel 224 en het Pesthuis op perceel 191.

De te maken of te repareren leuningen van zes bij zes duim en elf stijlen per zijde werden gedetailleerd beschreven, evenals de tingels, vleugels, gordingen en hoofden. Er moesten zestien nieuwe eiken palen worden geheid. In het bestek werden oude vaktermen gebezigd als landvesten, voorlogen, hakelbouten, lippen, borsten, sloven en slooforen.

Een gemetselde boogbrug

In documenten van de Provinciale Waterstaat Utrecht blijkt dat de Hoogeboomsbrug vóór 1858 een gemetselde boogbrug was van zeer beperkte afmetingen. Omdat er geen tekening van deze brug is gevonden, volgt een foto van een soortgelijke boogbrug uit 1723 in Aduard. De stenen Hoogeboomsburg is vermoedelijk in de tweede helft van de achttiende eeuw gemetseld en werd in 1813 samen met het zandpad langs de Meerndijk eigendom van het rijk. In 1821 werden beiden in beheer en onderhoud gegeven aan de provincie.

Een draaibrug in 1858

Tegelijk met het kanaliseren van de Hollandse IJssel door het rijk in de jaren 1858/1862 werd de vaste Hoogeboomsebrug vervangen door een houten draaibrug met brugwachterswoning, die samen met de Meerndijk in eigendom kwam van de provincie.

foto: de draaibrug in ca. 1925. Op de brug brugwachter Van Apeldoorn. Links boerderij De Hogenboom.

De brug heeft 45 jaar dienst gedaan en werd in 1903 vervangen door een draaibrug van ijzeren balken met een houten dek, een gemetselde draaipijler en gemetselde landhoofden. De kosten van deze brug werden voor 2/3 gedragen door de provincie en voor 1/3 door het rijk.

Een nieuwe vaste brug op een betere plek

De plaats van de Hoogeboomsbrug was met het oog op de scheepsvaart een ongunstige plek. Herhaaldelijk werd de draaibrug aangevaren en de brug kon in

foto: gemetselde boogbrug uit 1723 in Aduard (Groningen).

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Archieven
Het Utrechts Archief, Utrecht
Kadaster, Archiefviewer
Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard, Woerden

Interviews
Erna van der Eng en Marie Wansink, De Witte Swaen, Achthoven (Montfoort)
Jeanet Vlooswijk, Achthoven (Montfoort)

Literatuur
Frank van Rooijen, *Beknopte geschiedenis van 'De Witte Swaen' in Achthoven,* 2006
Fred Gaasbeek en Charles Noordam, *Montfoort: geschiedenis en architectuur,* 1992
Hans Ellenbroek, *De Steenen Kamer,* in HKIJ nr. 169, 2020
Jan Blom e.a., *Familie Register: de familie Blom in West-Utrecht,* 2002
Marian Spinhoven, *Leven voor je huis,* in Avenue, 1976
Monique de Heer, *Liever planten en dieren dan mensen,* in Trouw, 2009

foto boven: De Hoogeboomsbrug ca. 1933.

foto onder: De Hoogeboomsbrug ca. 1965

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

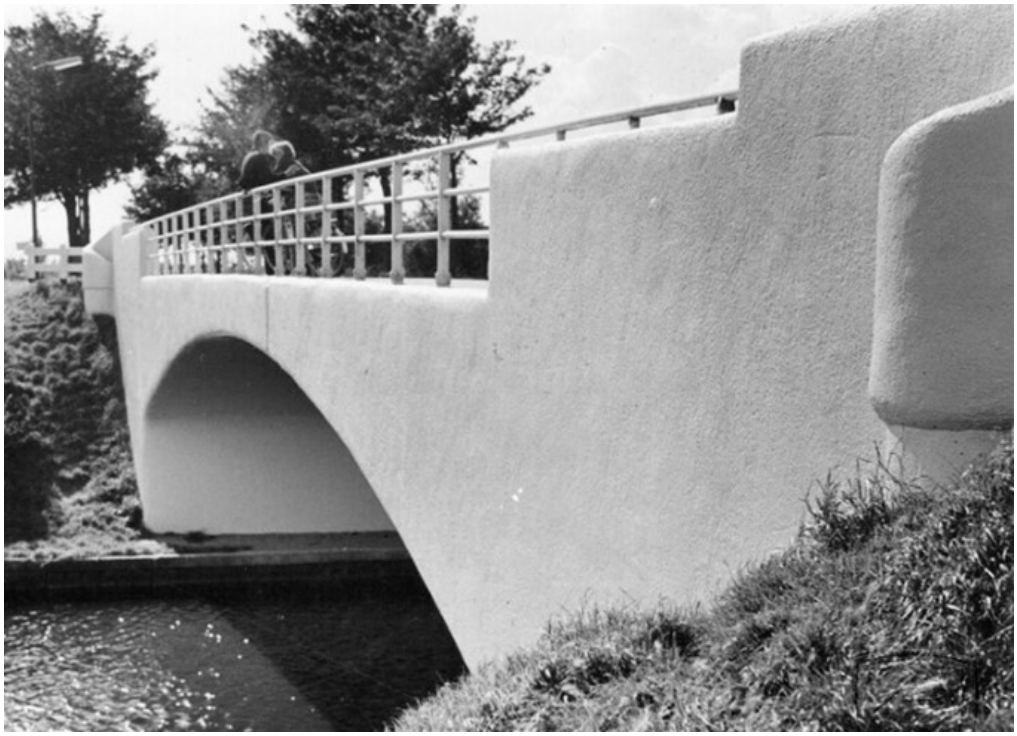
1928 nog maar in één richting worden geopend en gesloten.

De landhoofden waren zwak en kwamen geleidelijk naar voren. De provincie had de weg De Meern-Oudewater in 1927 voor tien gulden van het rijk gekocht om er een moderne weg aan te leggen. De bocht bij de Hoogeboomsbrug werd afgesneden, de oude brug verwijderd en er werd een nieuwe vaste brug over de IJssel gelegd. Gekozen werd voor een hoge vaste brug met een doorvaartwijdte van 10 m en een hoogte van 5 m + NAP over een recht stuk van de rivier, ongeveer 400 m oostelijker dan de oude brug. Het duurde nog tot 1931 voordat alle goedkeuringen er waren en het bouwen van de nieuwe vaste brug kon worden aanbesteed. Het werk werd voor 49.000 gulden gegund aan de NV Wernink's Beton Maatschappij uit Leiden. Ook toen betaalde het rijk 1/3 van de kosten.

In 1986 werd de Hoogeboomsbrug door de provincie voor 185.000 gulden opgeknapt. Onder andere moest het door dooizouten aangetaste beton worden gerepareerd en om deze schade in de toekomst te voorkomen werd een waterdichte laag op het asfalt aangebracht.

De nieuwe Hoogeboomsbrug werd vooral na de oorlog in de volksmond vaak Mussertbrug genoemd, omdat de brug ontworpen was door hoofdingenieur van de Provinciale Waterstaat ir. A.A. Mussert, die de brug op 30 april 1934 officieel opende. Hij was medeoprichter van de Nationaal Socialistische Beweging en tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerde hij met de nazi's en werd door de Duitsers erkend als leider van het Nederlandse volk. Hij verrijkte zich door afpersing van Joodse bedrijven en toe-eigening van Joods onroerend goed. Anton Mussert werd na de bevrijding schuldig bevonden aan hoogverraad en ter dood veroordeeld.

tekst: Peter Versloot en Leon Snoek

foto's:Leon Snoek

Bewoning in de Bronstijd bij Montfoort

Aan de zuidwestelijke bebouwingsrand van Montfoort (langs de Bleek) is een uitbreidingslocatie van 20 ha met circa 500 woningen gepland. Voordat de eerste woningen worden gebouwd is er eind 2025 archeologisch onderzoek uitgevoerd. Dit gaf aanleiding tot een vervolgonderzoek in een gebied ter grootte van ongeveer 2 à 3 voetbalvelden. Tijdens het onderzoek hebben archeologen sporen aangetroffen uit de midden Bronstijd (ongeveer 1400 voor Christus).

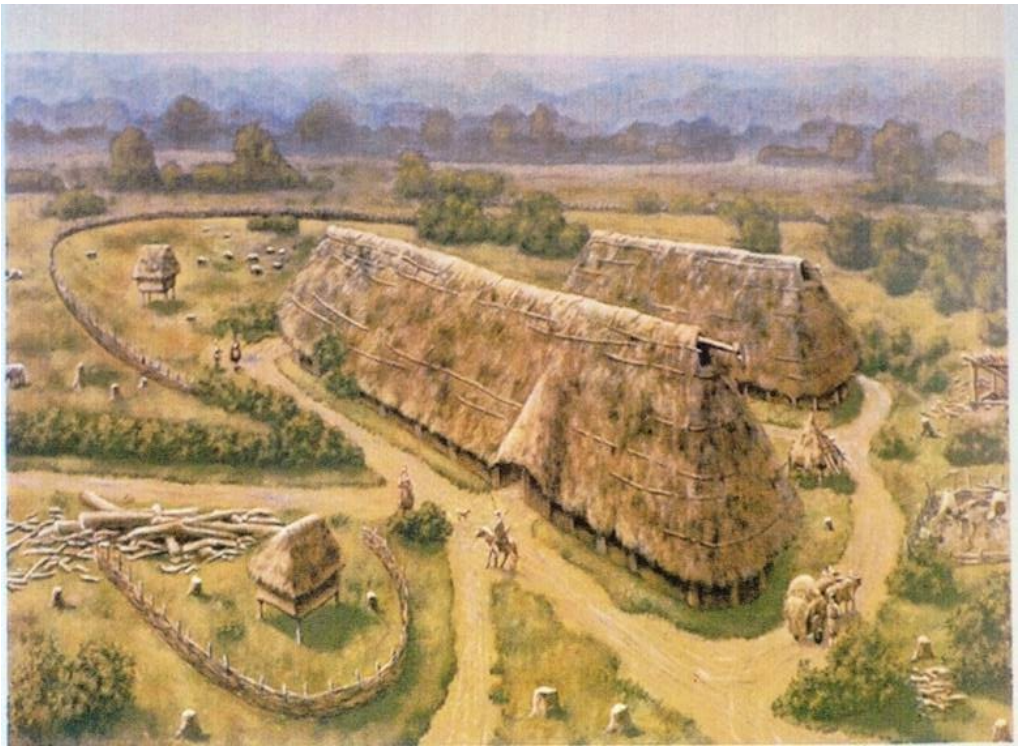
Stuivenbergse stroomrug

Vanaf de Bronstijd tot het jaar 1000 na Christus bestond vrijwel de hele Lopikerwaard uit moerasbossen met riet, struiken en bomen, die groeiden op dikke lagen veen. Hier doorheen liepen veenrivieren zoals de Lobeke (de huidige Lopikerwetering), naamgever van de Lopikerwaard. Vanuit IJsselstein richting Montfoort liep de stroomgordel van de Stuivenberg, actief vanaf het begin van de Bronstijd tot ongeveer 1000 voor Christus.

De restgeul van de rivier is verland en opgevuld met veen en klei. Door de stevige zandige ondergrond vormden deze fossiele stroomruggen in de prehistorie ideale vestigingsplaatsen. De Stuivenbergse stroomrug was geschikt voor bewoning. De vraag was alleen, waar was de kans het grootst?

Nederzetting

De vondsten die in Montfoort zijn gedaan hebben het bestaan van een nederzetting op de Stuivenbergse stroomrug aangetoond. Er zijn sporen gevonden van boerderijen van circa 4 tot 6 meter breed en 13 tot 25 meter lang. Deze boerderijen huisvestten zowel de bewoners als het vee. Daarnaast zijn ook sporen van diverse bijgebouwen aangetroffen zoals 'spiekers'. Dit zijn opslagschuren voor de oogst. De schuren werden op palen gebouwd, zodat de oogst beter bewaard kon worden en het ongedierte er niet bij kon. De bewoners leefden van veeteelt en jacht. Ook is er een gewicht van een weefgetouw gevonden, mogelijk met plantaardige vezels.

afbeelding onderaan: reconstructie ven een drieschepige boerderij, midden bronstijd, bron: Transect bv Archeologisch Onderzoek

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Brons was zeldzaam in de Bronstijd en is nog niet gevonden. De boerderijen waren van hout met lemen wanden en een rieten dak waardoor de levensduur beperkt was tot zo'n 50 jaar. Daarna werden ze herbouwd of verdwenen ze. Het was ook niet ongebruikelijk dat men verhuisde en het huis gedeeltelijk (met name de palen) mee nam. Het is bijzonder dat er op deze plek boerderijen zijn gevonden, het is de oudste nederzetting in de wijde omgeving. Op deze plek in Montfoort zijn geen sporen aangetroffen van bewoning in de Romeinse tijd of de Middeleeuwen. De nederzetting was toen weer verdwenen.

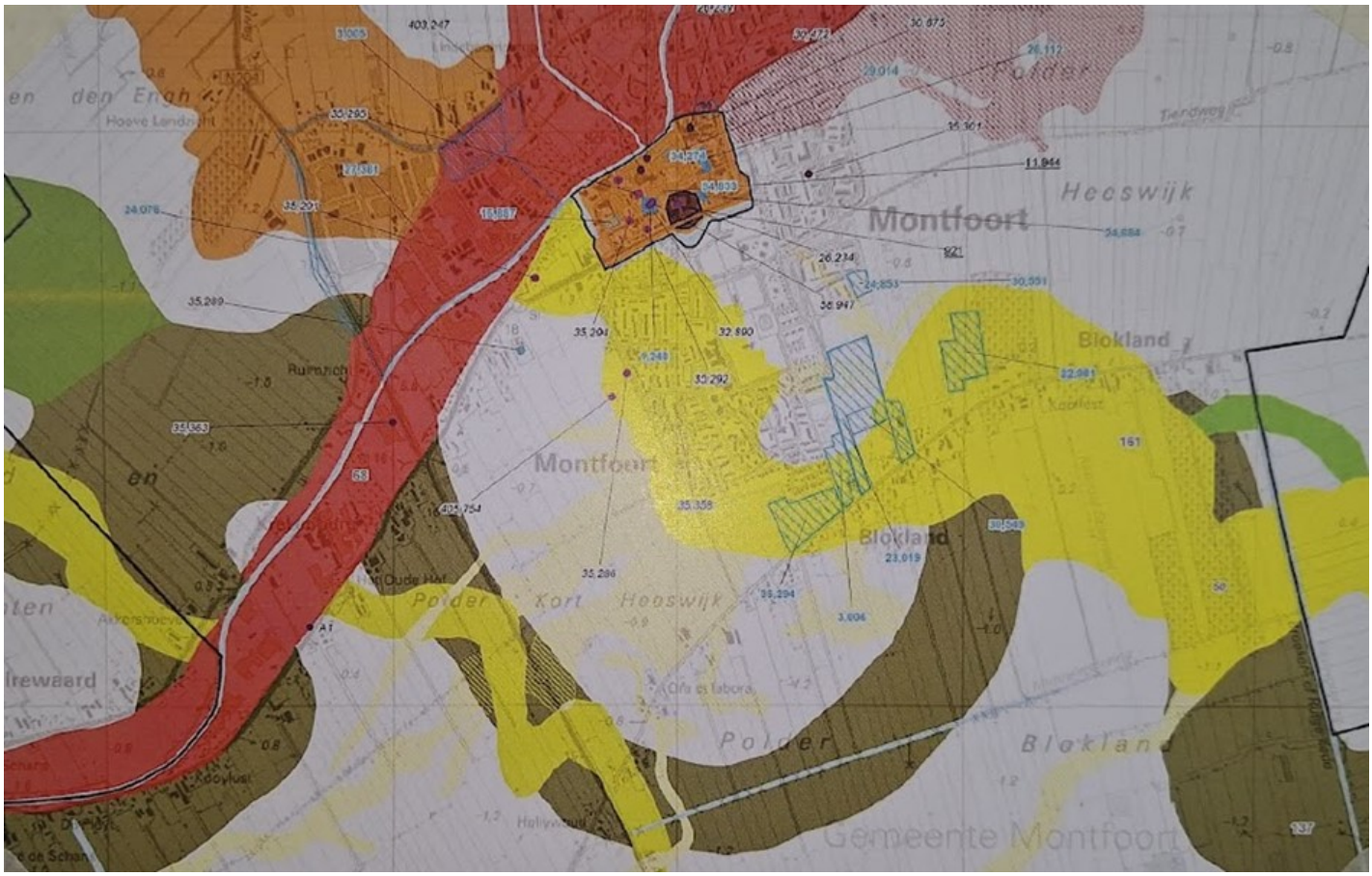
Lezing

Op 10 juni 2026 om 20.00 uur is er een lezing van de Stichts-Hollandse Historische Vereniging (SHHV) met de belangrijkste uitkomsten van het archeologisch onderzoek in gebouw De Rank in Montfoort.

De lezing wordt gegeven door archeoloog Iris Korver.

afbeelding onder: Brede gele strook is de Stuivenbergse stroomrug. De rode punten zijn de zoeklocaties.

Werkgroep Behoud Lopikerwaard

Een unieke beleving in de natuur!

Even weg van de drukte? Bij Het Beloken Land vergader je midden in het groen of beleef je een onvergetelijk uitje met collega's, familie of vrienden.

Bezoek de eendenkooi met gids, geniet van een boerenlunch, maak een huifkartocht of ontdek het museum met oude rijtuigen.

We werken op afspraak en ontvangen groepen vanaf 10 personen, zo maken we er iets bijzonders van!

www.hetbelokenland.nl | 0636394546

ADVERTEREN IN HET WBL MAGAZINE?

Voor een gering bedrag kunt u uw bedrijf of organisatie onder de aandacht brengen bij onze lezers. U ondersteunt daarmee ook de Werkgroep Behoud Lopikerwaard en maakt mede deze uitgave mogelijk.

Belangstelling? Stuur dan een mailtje naar penningmeester@werkgroepbehoudlopikerwaard.nl

Ontdek

GASTERIJ DE TOREN

Benedeneind Zuidzijde 283a, Benschop

Midden in de polder, tussen de groene weilanden, vindt u Gasterij De Toren. Een warme, rustige en natuurlijke ontmoetingsplaats waar u kunt genieten van chef-kwaliteit gerechten in onze bistro, persoonlijke arrangementen en diverse activiteiten. Grote en kleine gezelschappen kunnen bij ons terecht voor feesten en partijen, culinaire belevenissen, workshops, vergaderingen en nog veel meer.

Wij heten u van harte welkom!

Gasterij De Toren
Dé ontmoetingsplaats midden in de Polder

Telefoon 06-20984120 | Website www.gasterijdetoren.nl | Email info@gasterijdetoren.nl | Facebook facebook.com/gasterijdetoren

